

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Thematisch ambtsbericht Pakistan positie van ahmadi's en christenen

Datum   december 2012

Colofon

Plaats Den Haag

Opgesteld door DCM/MA

Redacteur DCM/MA

Inhoudsopgave

Colofon	2	
Inhoudsopgave	3	
1	Inleiding	4
2	Landeninformatie	5
2.1	Land en volk	5
2.2	Staatsinrichting.....	5
2.3	Politieke ontwikkelingen	7
2.4	Veiligheidssituatie	9
2.4.1	Nationale veiligheid	9
2.4.2	Internationale verhoudingen	14
3	Juridische context	15
3.1	Wetgeving	15
3.1.1	Grondwet.....	15
3.1.2	Overige wetgeving	15
3.2	Internationale verdragen en protocollen.....	19
4	Ahmadi's en christenen	22
4.1	Ahmadi's	22
4.2	Christenen	23
5	Naleving en schending mensenrechten	24
5.1	Vrijheid van meningsuiting.....	24
5.2	Vrijheid van vereniging en vergadering	26
5.3	Vrijheid van godsdienst.....	27
5.4	Vrijheid van onderwijs en werkgelegenheid.....	30
5.5	Bewegingsvrijheid	32
5.6	Rechtsgang	33
5.7	Arrestaties en detenties	37
5.8	Mishandeling en foltering.....	38
5.9	Verdwijningen	38
5.10	Doodstraf	39
5.11	Geweld tegen ahmadi's en christenen	40
6	Migratie	44
6.1	In- en uitreizenden ahmadi's en christenen.....	44
6.2	Terugkerende Pakistaanse asielzoekers (ahmadi's en christenen)	44
6.3	Standpunt UNHCR ten aanzien van terugkeer van afgewezen Pakistaanse ahmadi en christelijke asielzoekers.....	44

1 Inleiding

In dit thematisch ambtsbericht wordt de situatie in Pakistan beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asiolverzoeken van ahmadi's¹ en christenen die afkomstig zijn uit Pakistan en voor de besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Pakistaanse ahmadi's en christenen. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere berichten over de positie van ahmadi's en christenen in Pakistan, laatstelijk maart 2009 (volledig ambtsbericht) en juni 2010 (beknopt ambtsbericht). Het thematisch ambtsbericht beslaat de periode van juli 2010 tot en met november 2012.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van onder andere de Nederlandse vertegenwoordiging in Pakistan aan dit thematisch ambtsbericht ten grondslag. In het thematisch ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

Hoofdstuk twee verschaft basisgegevens over land en volk en over staatsinrichting. Tevens wordt kort ingegaan op politieke ontwikkelingen en de algemene veiligheidssituatie tijdens de verslagperiode.

In hoofdstuk drie wordt de juridische context geschetst, voor zover deze relevant is voor de positie van ahmadi's en van christenen in Pakistan. Hier komt de blasfemiewetgeving aan de orde, naast de andere wetgeving die van belang kan zijn voor de positie van ahmadi's en christenen.

Hoofdstuk vier geeft achtergrondinformatie over ahmadi's en christenen.

Hoofdstuk vijf gaat in op de mensenrechtensituatie in Pakistan, waar het ahmadi's en christenen betreft. Eerst wordt aandacht besteed aan de overheidsorganen en niet-gouvernementele entiteiten die toezicht houden op de naleving van de mensenrechten in Pakistan. Daarna wordt ingegaan op schendingen van de rechten van ahmadi's en christenen gedurende de verslagperiode.

Voor de namen die in dit ambtsbericht voorkomen, geldt dat het mogelijk is dat in verschillende bronnen andere schrijfwijzen worden gehanteerd.

¹ Ahmadi's zijn personen die behoren tot de Ahmadiyya-beweging. Dit is een religieuze beweging, waarvan de leden zichzelf beschouwen als moslim, maar door de betreffende Pakistaanse wetgeving niet als zodanig worden beschouwd. Zie paragraaf 4.1.

2 Landeninformatie

2.1 Land en volk

Pakistan (voluit: de Islamitische Republiek Pakistan) is gelegen in Zuid-Azië. Het land grenst in het westen aan Iran en Afghanistan, in het noordoosten aan China, in het oosten aan India en in het zuiden aan de Arabische Zee.

Pakistan heeft een bevolking van naar schatting 187 miljoen inwoners en een oppervlakte van 803.940 vierkante kilometer. De hoofdstad van het land is Islamabad. Andere grote steden zijn: Faisalabad, Karachi, Lahore, Peshawar, Quetta en Rawalpindi.²

Naar schatting is 95% van de bevolking moslim. De meeste moslims (75%) behoren tot het soennisme (waaronder barelvi, sufi, deobandi en salafi). Een minderheid (25%) van de moslims behoort tot het sjiïsme (waaronder ismaili). De grootste religieuze minderheden zijn hindoes, christenen en ahmadi's. Daarnaast zijn er kleine groepen parsis, sikhs en boeddhisten en bahais. Sommige stammen in Baluchistan en Khyber-Pakhtunkhwa kennen animistische gebruiken.³

2.2 Staatsinrichting

Pakistan is een federale islamitische republiek. Het land is onderverdeeld in vier provincies (Baluchistan, Khyber-Pakhtunkhwa (voorheen bekend als *North-West Frontier Province*⁴), Punjab en Sindh), de *Federally Administered Tribal Areas* en het *Islamabad Capital Territory*.

Uitvoerende macht

De uitvoerende macht ligt bij de president, die gekozen wordt door een kiescollege dat bestaat uit de leden van de Senaat, de Nationale Vergadering en de Provinciale Staten, voor een termijn van vijf jaar. Sinds september 2008 is Asif Ali Zardari de president van Pakistan. De premier wordt gekozen door de leden van de Nationale Vergadering. Het kabinet van ministers wordt door de president benoemd, nadat de premier zijn advies hierover heeft uitgebracht.⁵ Het ambt van president, premier, gouverneur en eerste minister van de provincie is voorbehouden aan moslims.⁶ In de verslagperiode werd de macht van de president ingeperkt door een aantal grondwetswijzigingen (zie paragraaf 3.1.1).

Wetgevende macht

Het Pakistaanse parlement (*Majlis-e-Shoora*) bestaat uit twee kamers. De Senaat telt 104 leden, die indirect gekozen worden door leden van de Provinciale Staten en vertegenwoordigers van de beide territoria⁷. De zittingstermijn in het Senaat is zes jaar; na drie jaar wordt telkens de helft van de leden gekozen. In de Senaat zijn vier

² CIA, World Factbook Pakistan, laatst geactualiseerd op 5 juli 2012.

³ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*. Volgens de laatste volkstelling in 1998 was 1.85% van de bevolking hindoe, 1.59% christen, 0.22 % ahmadi en behoorde 0.7% van de bevolking tot een andere religieuze minderheid.

⁴ De naam van de *North-West Frontier Province* werd in april 2010 gewijzigd in Khyber-Pakhtunkhwa (*18th Amendment to the Constitution*).

⁵ CIA, World Factbook Pakistan, laatst geactualiseerd op 5 juli 2012.

⁶ ICG, *Reforming the Judiciary in Pakistan*, 16 oktober 2008.

⁷ De *Federally Administered Tribal Areas* en het *Islamabad Capital Territory*

zetels gereserveerd voor religieuze minderheden, één voor elke provincie.⁸ De Nationale Vergadering telt 342 leden, van wie er 272 direct gekozen worden. Van de overige 70 zetels zijn er 10 zetels gereserveerd voor religieuze minderheden: vier zetels voor christenen, vier zetels voor hindoes, één zetel voor de sikh, boeddhistische en parsi gemeenschappen gezamenlijk en één zetel voor ahmadi's. Leden van deze gemeenschappen mogen via de algemene kieslijst hun vertegenwoordigers kiezen. De parlamentszetels voor religieuze minderheden worden op grond van de verkiezingsuitslag naar rato toegewezen aan de politieke partijen. Vanwege dit quotumsysteem zijn slechts weinig niet-moslims actief in de grote politieke partijen.⁹ Ook in de vier provinciale parlementen, in de *zilas* (districten), *tehsils* (districts-eenheden) en *union councils* (lokale raden) zijn zetels voor religieuze minderheden gereserveerd. Van de 728 zetels in de provinciale parlementen zijn er 23 zetels voor religieuze minderheden gereserveerd: negen zetels voor christenen, zeven zetels voor hindoes, vier zetels voor sikhs, boeddhisten en parsis en drie zetels voor ahmadi's.¹⁰ In de *zilas*, *thesils* en *union councils* zijn voor religieuze minderheden minimaal één zetel gereserveerd.¹¹

Rechterlijke macht

Het Pakistaanse juridische systeem is gebaseerd op Brits gewoonterecht, maar kent ook voorzieningen die gebaseerd zijn op de islam. Naast reguliere rechtbanken kent Pakistan ook een Federaal Islamitische Hof (*Federal Islamic Court*), ook wel bekend als het Federale Sharia Hof (*Federal Shariat Court*). Dit Federaal Islamitisch Hof heeft onder meer tot taak er op toe te zien dat wetgeving in overeenstemming is met de geboden uit de koran en de *sunna* en dient als hof van beroep in *hudood*-zaken.¹² De hoogste gerechtelijke instantie is het Hooggerechtshof (*Supreme Court*). De *Shariat Appellate Bench* van het Hooggerechtshof fungeert als hoogste beroepsinstantie in *hudood*-zaken.¹³ In de verslagperiode werd de positie van de rechterlijke macht versterkt door een aantal grondwetswijzigingen (zie paragraaf 3.1.1).

De *Federally Administered Tribal Areas* (FATA) vallen onder een apart rechtssysteem, de *Frontier Crimes Regulation* (FCR), dat tribale leiders toestaat om op basis van de sharia en tribale gebruiken recht te spreken. De FCR is sterk bekritiseerd vanwege haar strikte bepalingen. In augustus 2011 wijzigde president Zardari door middel van een amendement onderdelen van de FCR.¹⁴

In delen van de *Provincially Administrated Tribal Areas* (PATA) in de provincie Khyber-Pakhtunkhwa (voorheen WFP) is sinds 2009 ook een apart islamitisch rechtssysteem van toepassing, de *Nizam-e-Adl Regulation* (zie paragraaf 3.1.2).

⁸ Freedom House, *Freedom in the World 2011 – Pakistan*, 26 juli 2011.

⁹ Freedom House, *Freedom in the World 2012 – Pakistan*, 22 augustus 2012. Ahmadi's maken overigens in het geheel geen gebruik van de voor hen gereserveerde zetels in parlementen en raden omdat zij de verkiezingen massaal boycotten (zie paragraaf 5.2).

¹⁰ Het gaat om drie zetels in Baluchistan, drie in Khyber-Pakhtunkhwa, acht in Punjab en negen in Sindh.

¹¹ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2011*, 30 juli 2012.

¹² Het gaat hier om bestraffing van overtredingen van het islamitisch recht, waaronder *zina* (seks buiten het huwelijk), *qadhf* (valse beschuldiging van *zina*), diefstal en het drinken van alcohol.
<http://www.federalshariatcourt.gov.pk>

¹³ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012.

¹⁴ Belangrijke wijzigingen waren het laten vervallen van de collectieve bestraffing van individuele misdrijven, het versterken van de rechten van verdachten, het beperken van de (willekeurige) macht van politieke vertegenwoordigers en het toekennen van het recht aan burgers om beslissingen van politieke vertegenwoordigers bij de rechtbank aan te vechten. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012.

2.3 Politieke ontwikkelingen

De politieke situatie in Pakistan was in de verslagperiode weinig stabiel en werd mede gekenmerkt door voortdurend terroristisch en sektarisch geweld. Er waren voortdurend politieke spanningen tussen regering aan de ene kant en leger en rechterlijke macht aan de andere kant, met als dieptepunt de onbevoegdheidsverklaring door het Hooggerechtshof aan het adres van premier Gilani. In de verslagperiode heeft de regering een aantal positieve stappen gezet met betrekking tot religieuze vrijheid en tolerantie. Tegelijkertijd kwam de regering onder druk van radicale moslimgroeperingen terug op haar voornemen om de blasfemiewetgeving te hervormen. Ook was er in de verslagperiode veel ruimte voor groeperingen met nauwe banden met terroristische organisaties en groeperingen die opriepen tot religieuze intolerantie en geweld.

Algemene ontwikkelingen

Met het terugtreden van president Musharraf in augustus 2008 en de verkiezing van Asif Ali Zardari tot president in september 2008 sloot Pakistan de periode Musharraf definitief af. Het Hooggerechtshof verklaarde de door oud-president Musharraf genomen maatregelen onwettig en riep het parlement op wetgeving dienovereenkomstig aan te passen. In maart 2009 installeerde president Zardari de in 2007 door Musharraf afgezette Iftikhar Chaudry opnieuw als president van het Hooggerechtshof. Ook andere door Musharraf ontslagen rechters werden opnieuw geïnstalleerd. In april 2010 nam het parlement het *18th Amendment to the Constitution* aan dat onder meer de macht van de president inperkte (zie paragraaf 3.1.1).¹⁵

Zowel president Zardari als de huidige premier Raja Pervaiz Ashraf zijn lid van de *Pakistan People's Party* (PPP). Sinds het uiteenvallen van de coalitie van PPP en PML-N in augustus 2008, regeert de PPP met steun van een aantal kleinere politieke partijen. De coalitie, bestaande uit PPP, *Awami National Party*, *Muttahida Quami Movement* en *Pakistan Muslim League-Q* (sinds mei 2011), beschikt zowel in de Senaat als in de Nationale Vergadering over een ruime meerderheid. Ondanks haar parlementaire meerderheid stond de regering in de verslagperiode onder grote politieke druk. Zo trok de *Muttahida Quami Movement* zich in de verslagperiode meerdere malen (tijdelijk) uit de coalitie terug.¹⁶ Verder waren er voortdurend spanningen tussen regering en Hooggerechtshof. Het Hooggerechtshof riep de regering herhaaldelijk op om (oude) corruptiezaken tegen een aantal ministers en president Zardari te heropenen.¹⁷ In april 2012 veroordeelde het Hooggerechtshof premier Gilani voor zijn weigering om stappen te ondernemen om oude corruptiezaken tegen president Zardari te heropenen. Het Hooggerechtshof legde hem echter geen verdere straf op.¹⁸ Op 19 juni 2012 zette het Hooggerechtshof de zaak op scherp door minister-premier Gilani met terugwerkende kracht uit zijn functie te ontheffen wegens minachting van de rechtbank.¹⁹ Met de onbevoegdheidsverklaring van premier Gilani nam de politieke instabiliteit verder toe. Ook Gilani's opvolger, Raja Pervaiz Ashraf, weigerde de corruptiezaak tegen

¹⁵ Het beperkte de bevoegdheden van de president ten aanzien van benoemingen betreffende de rechterlijke macht, de kiescommissie en de militaire top. Ook werd de macht van de president beperkt door het ontnemen van zijn bevoegdheid om de premier te ontslaan, de nationale en provinciale parlementen te ontbinden en in provincies de noodtoestand af te kondigen.

¹⁶ EIU, *Country Reports Pakistan, 2009 – 2012*.

¹⁷ Freedom House, *Freedom in the World 2012 – Pakistan*, 22 augustus 2012. Deze controversie gaat terug tot december 2009 toen het Hooggerechtshof de *National Reconciliation Ordinance* uit 2007, die amnestie verleent aan politici voor corruptie en andere misdrijven uit de periode 1986-1999, als strijdig met de grondwet verklaarde. EIU, *Country Report Pakistan*, maart 2012.

¹⁸ EIU, *Country Report Pakistan*, april 2012.

¹⁹ NRC, *Arrestatiebevel tegen minister die Pakistaanse premier moet opvolgen*, 21 juni 2012.

president Zardari te heropenen, hetgeen hem eveneens in conflict bracht met het Hooggerechtshof.²⁰ In oktober 2012 werd echter over deze kwestie een akkoord bereikt tussen de regering en het Hooggerechtshof.²¹

Ook waren er in de verslagperiode spanningen tussen regering en leger. Er waren zorgen over extremistische infiltratie in het leger. In 2011 werden een brigade-generaal en vier anderen gearresteerd wegens banden met extremistische religieuze organisaties.²² In december 2011 waren er geruchten over een op handen zijnde militaire coup na kritische opmerkingen van premier Gilani over het leger.²³ In februari 2012 was er het zogenaamde 'memogate' schandaal. Volgens een geheim diplomatiek memo zou de Pakistaanse regering medio 2011 aan de VS hulp hebben gevraagd om een militaire coup te voorkomen.²⁴ Hoewel de invloed van het leger en de veiligheidsdiensten in Pakistan nog steeds groot is, hebben de uitschakeling van Osama bin Laden, terroristische aanvallen op legerbases almede beschuldigingen van betrokkenheid van leger en veiligheidsdiensten bij activiteiten van extremistische groeperingen en verdwijningen van verdachten de positie van het leger ondermijnd.²⁵

Ontwikkelingen ten aanzien van religieuze minderheden

Sinds 2008 heeft de regering, met name dank zij de inspanningen van de in 2011 vermoorde christelijke minister voor Minderheden, Shahbaz Bhatti, een aantal positieve stappen gezet met betrekking tot religieuze vrijheid en tolerantie. Zo kondigde in mei 2009 de regering een 5% quotum af voor religieuze minderheden in federale dienst.²⁶ Ook werd in 2010 een jaarlijkse minderhedendag ingesteld. Minister Bhatti stelde verder in 2010 een *National Interfaith Council* in om het begrip en tolerantie tussen de verschillende religies te bevorderen. Daarnaast werden op districtsniveau *Interfaith Harmony Committees* ingesteld.²⁷ Door middel van het *18th Amendment* werden in 2010 in de verschillende parlementen zetels gereserveerd voor religieuze minderheden (zie paragraaf 2.2). Ook nam de regering in 2010 initiatieven om de blasfemiewetgeving te hervormen. Na gewelddadige protesten door radicale groeperingen en de moord op de gouverneur van Punjab en de minister voor Minderheden begin 2011 verklaarde de regering echter geen intenties meer te hebben tot een wetswijziging (zie paragraaf 3.1.2).

Het Pakistaanse kabinet beschikte tot 2010 over zowel een minister voor Mensenrechten als een minister voor Minderheden.²⁸ Als gevolg van een grondwetswijziging (*18th Amendment*) werd het ministerie voor Minderheden ondanks protesten in april 2010 opgeheven en werden haar taken grotendeels overgeheveld naar provinciaal niveau. Inmiddels heeft elke provincie een eigen ministerie voor Minderheden. Na de opheffing van het ministerie voor Minderheden

²⁰ BBC News, *Pakistan PM Raja Pervez Ashraf summoned over corruption case*, 8 augustus 2012. Het Hooggerechtshof vernietigde begin augustus 2012 een nieuwe wet die leden van de regering vrijwaart van aanklachten wegens minachting van het Hof.

²¹ In november 2012 stuurde de Pakistaanse regering een brief naar de Zwitserse Openbaar Aanklager om het onderzoek naar corruptie door president Zardari te heropenen. Radio Free Europe/Radio Liberty, *Court settles showdown with Pakistani government*, 10 oktober 2012.

²² Freedom House, *Freedom in the World 2011 - Pakistan*, 26 juli 2011.

²³ EIU, *Country Report Pakistan*, februari 2012.

²⁴ EIU, *Country Report Pakistan*, januari 2012.

²⁵ EIU, *Country Report Pakistan*, juni 2012.

²⁶ Naar verluidt wordt het quotum echter niet gehaald. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012.

²⁷ Volgens de Pakistaanse autoriteiten zijn er inmiddels 124 *Interfaith Harmony Committees* op districtsniveau ingesteld. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012.

²⁸ In Pakistan worden in dit verband met de term 'minderheden' uitsluitend religieuze minderheden bedoeld.

werd een nieuw federaal ministerie van Nationale Harmonie ingesteld.²⁹ Dr. Paul Bhatti, christen en broer van de vermoordde minister voor Minderheden, werd benoemd tot nationaal adviseur van de minister-president inzake minderheidsaangelegenheden en Akram Gill, christen en lid van de *Pakistan Muslim League-Q*, werd benoemd tot Staatsminister van Nationale Harmonie.³⁰ Ook voor mensenrechten beschikt de premier nu over een nationaal adviseur, Mustafa Nawaz Khokhar.

2.4 Veiligheidssituatie

2.4.1 Nationale veiligheid

Sinds Pakistan zich heeft aangesloten bij de internationale coalitie ter bestrijding van terrorisme, heeft het land zich als bondgenoot van de VS ontwikkeld. Het land staat echter nog steeds bekend als een regionale brandhaard van islamitisch fundamentalisme en terrorisme. In de afgelopen jaren is de macht van extremistische religieuze groeperingen toegenomen. Hierdoor is ook de omvang van het sektarisch geweld verder toegenomen. Ook het aantal terroristische (zelfmoord) aanslagen is sterk gestegen. Het terroristisch geweld lijkt in toenemende mate sektarisch en/of lokaal geïnspireerd te zijn.

De *Federally Administered Tribal Areas (FATA)* in noordwest Pakistan, is traditioneel grotendeels in handen van lokale clans. Sommige werken samen met (lokale) radicale islamitische groeperingen, terwijl andere juist samenwerken met het Pakistaanse leger in operaties tegen de Taliban en Al Qaida. In de afgelopen jaren probeerde de Pakistaanse regering te onderhandelen met stammen die onderdak boden aan terroristische organisaties. Ook sloot de Pakistaanse regering in de periode 2006 – 2008 akkoorden met belangrijke lokale leiders in de grensgebieden met Afghanistan. Deze akkoorden werkten echter averechts uit. De regering verloor steeds meer controle in de FATA, terwijl sommige stammen hun steun aan radicale islamitische groeperingen onverminderd voortzetten.

Ook delen van *Khyber-Pakhtunkhwa* (voorheen NWFP) kwamen in handen van radicale islamitische groeperingen. In 2009 sloot de provinciale regering van Khyber-Pakhtunkhwa met de radicale organisatie *Tehrik-e-Nifaz-e-Shariat-e-Mohammadi* (TNSM) een vredesakkoord. In ruil voor toepassing van de sharia in de Swatvallei en omliggende gebieden zouden de lokale militante strijders zich ontwapenen. De militante strijders weigerden zich echter te ontwapenen en het leger begon in april 2009 een nieuw militair offensief.³¹

In de verslagperiode breidde dit legeroffensief zich ook uit naar delen van de FATA. Tijdens dit offensief werden door leger en veiligheidsdiensten op grote schaal mensenrechten geschonden. Er waren berichten van willekeurige arrestaties, buitengerechtelijke executies en verdwijningen.³² Hoewel het Pakistaanse leger erin slaagde om radicale milities als TNSM uit Pakistan te verdrijven en in de Swatvallei en een aantal andere gebieden het centrale gezag te herstellen, bleven aanvallen

²⁹ Het ministerie van Nationale Harmonie houdt zich onder meer bezig met het bevorderen van religieuze tolerantie in Pakistan. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2011*, 30 juli 2012.

³⁰ United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan, 20 maart 2012. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2011*, 30 juli 2012.

³¹ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010)*, 13 september 2011. Amnesty International, *Annual Report 2011 - Pakistan*.

³² Human Rights Watch, *World Reports Pakistan*. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012.

van militante groepen in FATA en Khyber-Pakhtunkhwa doorgaan.³³ Volgens bronnen werden militante groeperingen feitelijk niet verslagen maar tijdelijk verdreven.³⁴

In de verslagperiode verslechterde ook de situatie in *Baluchistan*. Bijna dagelijks vonden terroristische aanslagen en moordaanslagen plaats. Leger (in casu *Frontier Corps*), veiligheidsdiensten, nationalisten en militanten worden verantwoordelijk gehouden voor vele vermissingen en moorden. In *Baluchistan* is onder meer de *Baluchistan Liberation Army* (BLA) actief, een rebellenbeweging die streeft naar onafhankelijkheid voor deze westelijke provincie en controle over de natuurlijke rijkdommen. Sinds april 2006 wordt de BLA door de Pakistaanse autoriteiten beschouwd als een terroristische organisatie.³⁵ Ook is er sprake van een toename van sektarisch geweld, met name tegen sjiitische hazara's, door extremistische soennitische groeperingen.³⁶

In de verslagperiode was er ook veel geweld in Karachi in *Sindh*. Dit geweld is een combinatie van politiek, sektarisch en etnisch geweld. Volgens de *Human Rights Commission of Pakistan* vielen in de eerste acht maanden van 2012 ongeveer 1.700 doden als gevolg van dit geweld.³⁷

*Sektarisch geweld*³⁸

In de verslagperiode nam het sektarisch geweld sterk toe. Met name sjiieten (vooral hazara's) maar ook gematigde soennieten (waaronder barelvi's en soefi's), ahmadi's, christenen, hindoes en sikhs werden in de verslagperiode het slachtoffer van religieus gemotiveerd geweld, voornamelijk uitgevoerd door radicale soennitische bewegingen.³⁹ In veel gevallen ging het om gerichte aanvallen of (bom)aanslagen op religieuze leiders en religieuze plaatsen, processies of bijeenkomsten. In 2010 kwamen volgens de *South Asia Terrorism Portal* (SATP) in totaal 509 personen bij sektarisch geweld om het leven, een verdubbeling ten opzichte van 2009. De meeste slachtoffers van het sektarisch geweld vielen onder sjiitische moslingroepen. Volgens bronnen is het sektarisch geweld tegen met name sjiieten in de verslagperiode dramatisch gestegen. Zo kwamen volgens *Human Rights Watch* in de eerste acht maanden van 2012 minstens 320 sjiieten door sektarisch geweld om het leven.⁴⁰

Over de rol dan wel (vermeende) betrokkenheid van (onderdelen van) leger, politie en justitie bij het (bestrijden van) sektarisch geweld lopen de meningen uiteen. Volgens sommige bronnen zouden (onderdelen van) leger, politie en justitie zijn geaffilieerd met (verboden) militante groepen. Ook zouden verschillende politieke partijen, zoals de *Jamaat-e-Islami* (JI) openlijk flirtten met militante sektarische

³³ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010)*, 13 september 2011. Amnesty International, *Annual Report 2011 - Pakistan*.

³⁴ De leider van de militante groeperingen, Maulana Fazlullah, opereert naar verluidt vanuit Afghanistan.

³⁵ Freedom House, *Freedom in the World 2008 Pakistan*, 2008.

³⁶ Human Rights Watch, *World Reports Pakistan*. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012. In 2012 werden meer dan 100 sjiieten (merendeel hazara's) vermoord in Baluchistan door radicale soennieten. Human Rights Watch, *Pakistan: Shia killings escalate*, 5 september 2012.

³⁷ Minstens 1.345 van deze moorden zouden politiek gemotiveerd zijn. IRIN, *Analyses: Understanding Karachi's killing fields*, 24 september 2012. Zie ook US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012. HRCP, *State of Human Rights in 2011 - Pakistan*.

³⁸ Voor gewelddadigheden specifiek tegen Ahmadi's en christenen wordt verwezen naar paragraaf 5.11

³⁹ HRCP, *State of Human Rights Pakistan, 2010 en 2011*.

⁴⁰ Human Rights Watch, *Pakistan: Shia killings escalate*, 5 september 2012. Freedom House, *Freedom in the World 2011 en 2012 - Pakistan*. Het gaat hier om schattingen en het is goed denkbaar dat veel slachtoffers van sektarisch geweld niet geregistreerd worden. Bovendien is het onderscheid tussen sektarisch geweld enerzijds en terrorisme anderzijds niet eenvoudig te maken. Veel aanslagen op sjiieten werden opgeëist door de radicale soennitische beweging Lashkar-e-Jhanghi.

groepen en sommige militante sektarische groepen zouden invloed hebben in sommige politieke partijen.⁴¹

Terrorisme

In Pakistan zijn verschillende radicale religieuze groeperingen actief die door middel van het plegen van terroristische aanslagen proberen hun doelen te bereiken. Sommige van deze groeperingen zijn ook betrokken bij het hierboven beschreven sektarisch geweld. Andere groeperingen richten zich hoofdzakelijk op het plegen van aanslagen op burgers en vertegenwoordigers en symbolen van de Pakistaanse staat en van westerse landen. Een duidelijk onderscheid tussen sektarisch geweld enerzijds en terrorisme anderzijds is niet te maken. In 2011 kwamen bijna 2.500 burgers en ruim 700 overheidsfunctionarissen om het leven door terroristisch geweld. Het merendeel van dit geweld vond plaats in FATA, Baluchistan en Khyber-Pakhtunkhwa. Daarnaast zouden volgens de *South Asia Terrorism Portal* (SATP) in 2011 tijdens militaire operaties gericht tegen terroristische en extremistische groeperingen ook nog eens bijna 2.800 militante strijders en terroristen zijn gedood.⁴²

Ondanks pogingen van de Pakistaanse overheid om meer grip te krijgen op het onderwijsprogramma van de islamitische scholen (*madrassas*), bleef een aantal invloedrijke *madrassas* religieus extremisme en geweld onderwijzen. Studenten van deze *madrassas* worden gerekruteerd door radicale organisaties.⁴³

In Pakistan bevinden zich zowel leiders van het uit Afghanistan verdreven Taliban-regime, als Pakistaanse fundamentalistische moslimorganisaties die met de Taliban sympathiseren. Deze laatste categorie is tamelijk pluriform en wordt wel aangeduid als 'Pakistaanse Taliban'.⁴⁴ Enkele oostelijke provincies in Afghanistan (Paktia, Paktika en Konarha) vormen regelmatig ook de uitvalsbasis voor aanvallen van deze groeperingen op Pakistaans grondgebied. Radicale islamitische organisaties vormen wisselende coalities, waarin zij soms samenwerken, maar soms ook tegenover elkaar komen te staan, waarna coalities weer uit elkaar vallen. In de verslagperiode lijkt de samenwerking en verwevenheid van de verschillende radicale islamitische groeperingen te zijn toegenomen. Het is echter bijzonder lastig om een accuraat beeld te schetsen van alle radicale islamitische groeperingen en hoe zij zich tot elkaar verhouden.

Hoewel het niet mogelijk is een uitputtende beschrijving te geven van alle radicale islamitische groeperingen die in Pakistan actief zijn, zullen enkele belangrijke groeperingen hieronder beschreven worden.

Afghanistan-georiënteerde groeperingen

Taliban

Enkele belangrijke leiders van het voormalige Taliban-regime in Afghanistan, waaronder Mullah Mohammad Omar, bevinden zich mogelijk in de provinciehoofdstad Quetta (Baluchistan) of omgeving.⁴⁵ Deze groepering wordt vaak

⁴¹ Human Rights Watch, *Pakistan: Shia killings escalate*, 5 september 2012.

⁴² US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012.

⁴³ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010) en 2011*. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012.

⁴⁴ In dit geval is '(Pakistaanse) Taliban' echt een verzamelnaam. In sommige gevallen wordt met de term '(Pakistaanse) Taliban' ook de specifieke organisatie *Tehrik-i-Taliban* Pakistan (TTP) bedoeld (zie hieronder).

⁴⁵ Volgens andere berichten bevindt Mullah Omar zich in Karachi.

aangeduid met de benaming *Qandahari Clique* of *Quetta Shura* en wordt nog steeds beschouwd als de overkoepelende aansturing van de Afghaanse Taliban.⁴⁶

Hizb-e-Islami

Hizb-e-Islami is een fundamentalistische soennitische militie die werd opgericht door Gulbuddin Hikmatyar. De partij is sinds 1979 gesplitst in twee facties. De grootste factie staat nog steeds onder bevel van Gulbuddin Hikmatyar en staat bekend als *Hizb-e-Islami Gulbuddin* (HIG). De andere factie staat onder leiding van Mulavi Younas Khalis en wordt meestal aangeduid als *Hizb-e-Islami Khalis*. De *Hizb-e-Islami Gulbuddin* opereert vanuit noordwest Pakistan (Dir en Bajaur) en is actief in Afghanistan.

Haqqani-netwerk

Deze *Haqqani*-netwerk wordt geleid door Jalaluddin Haqqani en zijn zoon Sirajuddin en voert vanuit noordwest Pakistan (Noord-Waziristan) acties uit in Afghanistan.⁴⁷

Afghanistan-georiënteerde groepen als *Hizb-e-Islami* en het *Haqqani*-netwerk worden door verschillende bronnen verdacht van banden met de Pakistaanse inlichtingendienst.⁴⁸

India- en Kashmir-georiënteerde groeperingen

Lashkar-e-Tayyiba (LeT)

Lashkar-e-Tayyiba ('Leger der Zuiveren') is een radicale soennitische organisatie die zich aanvankelijk hoofdzakelijk richtte op de gewapende strijd tegen India in Kashmir. Sinds 2004 richt de organisatie zich ook op de 'internationale jihad'. Hoewel de organisatie aanvankelijk niet betrokken was bij sektarisch geweld in Pakistan, is een deel van de leden in de afgelopen jaren overgegaan tot het plegen van terroristische aanslagen. *Lashkar-e-Tayyiba* werd op 12 januari 2002 verboden. De organisatie wordt verantwoordelijk gehouden voor de bomaanslagen in Mumbai in november 2008.⁴⁹ Sindsdien lijkt *Lashkar-e-Tayyiba* minder actief te zijn.

Jamaat-ud-Dawa (JD)

Jamaat-ud-Dawa is een radicale soennitische organisatie die in 1985 in Lahore werd opgericht. De leider van de beweging is thans Hafiz Muhammad Saeed, één van de oprichters van *Lashkar-e-Tayyiba*. *Jamaat-ud-Dawa* wordt wel genoemd als het politieke en charitatieve front van *Lashkar-e-Tayyiba* en is zodoende in verband gebracht met de bomaanslagen in Mumbai van november 2008. De organisatie verleent diensten aan de Pakistaanse bevolking en richt zich tevens op noodhulp. De organisatie werd in december 2008 door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties formeel tot een terroristische organisatie bestempeld en tegelijkertijd door de Pakistaanse autoriteiten verboden. *Jamaat-ud-Dawa* ontkende zelf betrokken te zijn bij terroristische activiteiten.⁵⁰

Jaish-e-Mohammed (JeM)

De *Jaish-e-Mohammed* ('Leger van de Profeet') is een radicale soennitische organisatie onder leiding van Masood Azhar. De *Jaish-e-Mohammed* richt zich niet

⁴⁶ Congressional Research Service, *Islamist Militancy in the Pakistan-Afghanistan Border Region and U.S. Policy*, 21 november 2008.

⁴⁷ Congressional Research Service, *Pakistan-US Relations: A Summary*, 21 oktober 2011.

⁴⁸ United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012. Kamerbrief DAO-392/11 d.d. 1 februari 2012.

⁴⁹ BBC News, *Profile: Lashkar-e-Taiba*, 4 december 2008.

⁵⁰ IPS News, *Pakistan: Suspected Terror Group Will Challenge UN Ban*, 26 december 2008.

alleen op de gewapende strijd tegen India in Kashmir maar is ook actief in het grensgebied met Afghanistan en ook betrokken bij sektarisch geweld in Punjab en Karachi. *Jaish-e-Mohammed* is formeel verboden.⁵¹

Pakistan-georiënteerde groeperingen

Tehrik-i-Taliban Pakistan (TTP)

De *Tehrik-i-Taliban Pakistan* (TTP), soms ook wel aangeduid als de 'Pakistaanse Taliban', is de belangrijkste binnenlandse extremistische organisatie die zich met wapens verzet tegen de Pakistaanse regering. De belangrijkste doelstellingen van de TTP zijn om pro-Taliban groeperingen die actief zijn in de FATA en in Khyber-Pakhtunkhwa te verenigen, de Afghaanse Taliban te ondersteunen bij haar operaties in Afghanistan en een islamitische staat te vestigen in Pakistan, op basis van Taliban-principes. TTP is een radicale soennitische groepering.⁵² Onder leiding van Hakimullah Mehsud voert de TTP gewapende acties uit tegen de Pakistaanse staat, met name in de grensregio met Afghanistan en pleegt (zelfmoord-)aanslagen op leger, politie en burgerdoelen in heel Pakistan. De TTP werd in de verslagperiode in verband gebracht met sektarisch geweld.⁵³ Sinds augustus 2008 is de TTP in Pakistan verboden.⁵⁴

Punjab-georiënteerde groeperingen

Sipah-i-Sahaba Pakistan (SSP)

De *Sipah-i-Sahaba Pakistan* ('Soldaten van de Metgezellen van de Profeet') is een radicale soennitische organisatie die zich met name in Punjab bezig houdt met sektarisch geweld. Sinds 2002 is de *Sipah-i-Sahaba Pakistan* in Pakistan verboden.⁵⁵ De leider van de *Sipah-i-Sahaba Pakistan* is Malik Ishaq.

Lashkar-e-Jhangvi (LeJ)

Lashkar-e-Jhangvi ('Leger van Jhang') is een radicale soennitische beweging die in 1996 werd opgericht. De organisatie is genoemd naar de geestelijke Haq Nawaz Jhangvi, die in 1990 om het leven kwam bij een bomaanslag, gepleegd door extremistische sjiieten. Leden van *Lashkar-e-Jhangvi* worden in verband gebracht met de moord op presidentskandidaat en oud-premier Benazir Bhutto in december 2007.⁵⁶ Malik Ishaq wordt als leider van de *Lashkar-e-Jhangvi* beschouwd. *Lashkar-e-Jhangvi* werd in de verslagperiode onder meer in verband gebracht met sektarisch geweld, met name tegen (hazara) sjiieten. *Lashkar-e-Jhangvi* is in Pakistan formeel verboden.

Ahle-e-Sunnat Wal Jamaat (ASWJ)

Ahle-e-Sunnat Wal Jamaat is een radicale soennitische beweging die betrokken is bij sektarisch geweld. De leider van de *Ahle-e-Sunnat Wal Jamaat* is Maulana Mohammed Ahmed Ludhianvi. De *Ahle-e-Sunnat Wal Jamaat* is recentelijk verboden.

De Punjab-georiënteerde groeperingen werken naar verluidt nauw samen.

⁵¹ ICG, *Pakistan: The Militant Jihadi Challenge*, 13 maart 2009.

⁵² Congressional Research Service, *Islamist Militancy in the Pakistan-Afghanistan Border Region and U.S. Policy*, 21 november 2008.

⁵³ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010)*, 13 september 2011.

⁵⁴ Congressional Research Service, *Islamist Militancy in the Pakistan-Afghanistan Border Region and U.S. Policy*, 21 november 2008.

⁵⁵ IRIN, *Pakistan: A guide to main militant groups*, 13 oktober 2010.

⁵⁶ CNN, *Pakistan: Fractured skull killed Bhutto*, 28 december 2007.

2.4.2 Internationale verhoudingen

Veiligheid en stabiliteit in de regio wordt in sterke mate bepaald door de gespannen relatie tussen India en Pakistan, terug te voeren op het Kashmir-conflict. De twee landen beschuldigen elkaar over en weer van *proxy* oorlogsvoering in buurlanden, waaronder Afghanistan. Ook de betrokkenheid van Pakistaanse moslimfundamentalisten bij diverse terroristische aanslagen in India, alsmede de gepercipieerde onwil en/of het onvermogen van de Pakistaanse autoriteiten om het terrorisme een halt toe te roepen, zorgen geregeld voor spanningen. Sinds 2011 zijn de bilaterale relaties tussen India en Pakistan echter geleidelijk aan verbeterd.⁵⁷

Veel van de in Afghanistan heersende veiligheidsproblemen worden door de Afghanen toegeschreven aan (gebrek aan) Pakistaans optreden. De Afgaanse president Karzai heeft de Pakistaanse autoriteiten diverse malen laten weten dat zij onvoldoende doen om terroristen die vanuit Pakistan (*Federally Administered Tribal Areas*) opereren aan te pakken. Bovendien is er bij de Afgaanse autoriteiten onvrede over de (vermeende) betrokkenheid van de Pakistaanse inlichtingendienst bij terreuraanslagen. Pakistan klaagt op zijn beurt over aanvallen op Pakistaans grondgebied vanuit Afghanistan, zowel van terroristische groepen, alsook door de *International Security Assistance Force* (ISAF) en de VS.⁵⁸

De relatie tussen de VS en Pakistan is al enige tijd gespannen. Het Amerikaanse optreden in mei 2011 tegen Osama Bin Laden leidde tot nieuwe Pakistaanse verontwaardiging.⁵⁹ Er is ook al langer onvrede bij Pakistan over het grote aantal burgerslachtoffers bij aanvallen van onbemande Amerikaanse vliegtuigen (*drones*) op terroristische doelen in Pakistan. In november 2011 werden bij een NATO-aanval op de grenspost Salala in de FATA abusievelijk 26 Pakistaanse soldaten gedood. Dit incident werd door Pakistan hoog opgenomen.⁶⁰ Ook beschuldigde hoge militaire VS-functionarissen de Pakistaanse inlichtingendienst van actieve steun aan extremistische rebellengroeperingen, ook in Afghanistan.⁶¹

⁵⁷ Kamerbrief DAO-392/11 d.d. 1 februari 2012.

⁵⁸ Kamerbrief DAO-392/11 d.d. 1 februari 2012.

⁵⁹ In mei 2011 slaagden de VS er in om Al Qaida-leider Osama bin Laden in Abbottabad (noordwest Pakistan) op te sporen en te doden.

⁶⁰ EIU, *Country Report Pakistan*, april 2012. De Pakistaanse regering besloot op grond van het Salala incident onder meer de *Ground Lines of Communication* (GLOC) af te sluiten zodat er geen transport naar de VS en ISAF troepen in Afghanistan meer mogelijk was over Pakistaans grondgebied. Na lange onderhandelingen werden de GLOC's in juli 2012 in beginsel weer opengesteld.

⁶¹ Kamerbrief DAO-392/11 d.d. 1 februari 2012. Amnesty International, *Annual Report 2012 - Pakistan*.

3 Juridische context

Sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw hebben wijzigingen van grondwet en overige wetgeving onder invloed van toenemend religieus fundamentalisme in Pakistan geleid tot een verzwakking van de (grond)wettelijke bescherming van religieuze minderheden.

3.1 Wetgeving

3.1.1 Grondwet

De grondwet heeft in de verslagperiode een aantal wijzigingen ondergaan. Een belangrijke wijziging was het *18th Amendment to the Constitution* van april 2010. Dit amendement regelde onder meer een inperking van de presidentiële bevoegdheden, het recht op onderwijs, het recht op informatie en stelde quota voor de parlementaire vertegenwoordiging van minderheidsgroepen vast. Ook werd door dit amendement een groot aantal federale bevoegdheden naar provinciaal niveau gecentraliseerd, waaronder bevoegdheden op het gebied van minderhedenbeleid. Het *19th Amendment to the Constitution* uit datzelfde jaar versterkte de rol van de rechterlijke macht bij benoemingen van hogere rechtshoven.⁶²

De Pakistaanse grondwet bevat een aantal artikelen, dat in de context van dit thematisch ambtsbericht van belang is. Zo garandeert artikel 20 de vrijheid van godsdienst en is in artikel 26 het verbod op discriminatie op grond van ras of geloof vastgelegd. De grondwet bevat echter ook de bepaling dat alle wetgeving in overeenstemming dient te zijn met de staatsreligie, de islam.⁶³ Ook bevat de grondwet sinds 1974 een bepaling die stelt dat degenen die niet geloven dat Mohammed de laatste profeet is, tot niet-moslims worden verklaard. Deze bepaling is specifiek tegen de Ahmadi-gemeenschap gericht (zie paragraaf 3.1.2).⁶⁴

3.1.2 Overige wetgeving

*Blasfemiewetgeving*⁶⁵

Het Pakistaanse Wetboek van Strafrecht (*Pakistan Penal Code*) bevat onder meer bepalingen gericht op bescherming van religieuze overtuigingen zoals die in Pakistan beleden worden. Artikelen 295, 295-A en 298 stellen het moedwillig schade berokkenen aan religieuze objecten van anderen en het opzettelijk of kwaadwillend beledigen van de religieuze gevoelens van anderen strafbaar. Voor deze delicten geldt een maximale gevangenisstraf van respectievelijk twee, tien en één jaar. Deze artikelen waren oorspronkelijk bedoeld om bescherming te bieden aan alle in Pakistan voorkomende religies. Onder president Zia-ul-Haq, die een vergaande islamiseringscampagne voerde tijdens zijn bewind, zijn amendementen ingevoerd die de oorspronkelijke strekking van deze artikelen gewijzigd hebben. De

⁶² Freedom House, *Freedom in the World 2011 – Pakistan*, 26 juli 2011.

⁶³ De enige uitzondering hierop zijn de *personal laws* voor niet-moslim groepen. Zie artikel 227 (3) van de grondwet.

⁶⁴ Parliamentary Human Rights Group (PHRG), *Report of the PHRG Fact Finding Mission to Pakistan to examine the human rights situation of the Ahmadiyya community, 13th – 22nd February 2010*.

⁶⁵ Onder blasfemie wordt verstaan godslastering, ofwel lasterlijk spreken van God of het heilige.

amendementen waren er vooral op gericht wetgeving te introduceren die uitsluitend bescherming biedt aan de islam en gericht is tegen andere religies.⁶⁶

In artikel 295-B wordt besmeuring, beschadiging of ontheiliging van de Koran strafbaar gesteld. Hiervoor geldt een maximale gevangenisstraf van levenslang. Personen die zich hieraan schuldig gemaakt zouden hebben, kunnen zonder arrestatiebevel gearresteerd worden.⁶⁷

Artikel 295-C stelt het beledigen van de profeet Mohammed strafbaar. Hierop staat de doodstraf of een levenslange gevangenisstraf.⁶⁸ Volgens een uitspraak van de *Federal Sharia Court* uit 1991 dient een overtreding van dit artikel in alle gevallen met de doodstraf te worden bestraft.⁶⁹ Hoewel verschillende personen op grond van dit artikel ter dood zijn veroordeeld, is dit vonnis in blasfemiezaken tot op heden niet uitgevoerd (zie paragraaf 5.10).

Op grond van artikel 298-A wordt belediging van de vrouwen of de familieleden van de profeet Mohammed, de kaliefs en de metgezellen van de profeet Mohammed bestraft met maximaal drie jaar gevangenisstraf.⁷⁰

De blasfemiewetten staan op gespannen voet met internationale mensenrechtenverdragen. Volgens bronnen maken de vage bewoording van de blasfemiewetten, de minimale bewijslast en het ontbreken van sancties op valse beschuldigingen, misbruik op grote schaal mogelijk. Soms zitten er *mullah's* (islamitische geestelijke) of religieuze extremisten achter de blasfemiebeschuldigingen en wordt aangifte gedaan om religieuze minderheden te intimideren. In veel andere gevallen gaat het om individuen die een persoonlijk of zakelijk conflict met betrokkene uitvechten en deze persoon vervolgens wegens blasfemie aanklagen. Religieuze minderheden, en dan met name ahmadi's en christenen, zijn in dit verband extra kwetsbaar (zie paragraaf 5.6).⁷¹ De Pakistaanse regering staat onder druk van kleine maar invloedrijke conservatieve islamitische groeperingen om de blasfemiewetgeving ongewijzigd in stand te houden. Buitenlandse kritiek op de wetgeving wordt door deze groepen gezien als ongewenste inmenging in de soevereine aangelegenheden van Pakistan en een aanval op de islam.⁷²

In 2010 was er binnen de regering steun voor oproepen uit de samenleving om de blasfemiewetgeving te hervormen en gaf president Zardari aan minister Bhatti voor Minderheden de opdracht een *high-level committee* te vormen om voorstellen te doen tot herziening van de blasfemiewetgeving. Ook nam in 2010 een aantal parlementsleden, onder leiding van Sherry Rehman (PPP), het initiatief voor de *Blasphemy Laws Amendment Bill*, waarin voorstellen werden gedaan tot aanpassing van de artikelen 295 en 298 van de *Pakistan Penal Code*.⁷³ Verder sprak de regeringsadviesraad *Council of Islamic Ideology* zich in 2010 uit voor een (procedurele) herziening van de blasfemiewetgeving. Eind 2010 veranderde de situatie echter. In november 2010 werd Aasia Bibi als eerste christelijke vrouw

⁶⁶ ICG, *Reforming the Judiciary in Pakistan*, 16 oktober 2008.

⁶⁷ ICG, *Reforming the Judiciary in Pakistan*, 16 oktober 2008.

⁶⁸ ICG, *Reforming the Judiciary in Pakistan*, 16 oktober 2008.

⁶⁹ ICG, *Reforming Pakistan's Criminal Justice System*, 6 december 2010.

⁷⁰ Zie bijlage 1.3 voor de tekst van de artikelen 295 en 298.

⁷¹ United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan, 20 maart 2012. Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. Freedom House, *Policing Belief: The Impact of Blasphemy Laws on Human Rights*.

⁷² Kamerbrief DAO-392/11 d.d. 1 februari 2012.

⁷³ De voorstellen omvatten onder meer het afschaffen van de doodstraf voor het overtreden van de blasfemiewetgeving en het strafbaar stellen van valse beschuldigingen.

wegens blasfemie tot de doodstraf veroordeeld (zie paragraaf 5.10). Deze veroordeling trok internationale aandacht en veroorzaakte veel commotie in Pakistan. Er volgden gewelddadige protesten door radicale islamitische groeperingen. In januari 2011 werd de gouverneur van Punjab, Salman Taseer, vermoord vanwege zijn kritiek op de blasfemiewetgeving (zie paragraaf 5.1). De regering haalde bakzeil en de door minister Bhatti ingestelde commissie ter herziening van de blasfemiewetgeving werd ontbonden. In maart 2011 werd minister Bhatti door leden van de radicale *Tehrik-i-Taliban Pakistan* (TTP) vermoord ook vanwege zijn kritiek op de blasfemiewetgeving (zie paragraaf 5.1). Ook parlementariër Sherry Rehman ontving (doods)bedreigingen uit radicaal islamitische hoek en zij werd onder druk gezet om de *Blasphemy Laws Amendment Bill* in te trekken. Sindsdien heeft de regering herhaaldelijk verklaard geen plannen meer te hebben de blasfemiewetgeving te wijzigen.⁷⁴

Wetgeving gericht tegen ahmadi's

Sinds 1974 worden leden van de ahmadi-groepering volgens de Pakistaanse grondwet niet langer als moslims beschouwd. In 1984 werden de artikelen 298-B en 298-C aan het Pakistaanse Wetboek van Strafrecht toegevoegd, die de religieuze vrijheid van ahmadi's verder inperkten. Deze zogenoemde anti-ahmadi wetten verbieden een groot aantal religieuze praktijken van ahmadi's. Op grond van artikel 298-B is het een ahmadi verboden personen aan te spreken of aan te duiden met bepaalde islamitische titels, is het een ahmadi niet toegestaan de oproep tot zijn gebed te betitelen als *Azan* (de islamitische benaming voor een dergelijke oproep), alsmede een ahmadi-gebedshuis een *Masjid* (moskee) te noemen. Op grond van artikel 298-C is het een ahmadi onder meer verboden zich een moslim te noemen, zijn geloof als *Islam* te betitelen en zijn geloof te prediken of te verspreiden. Een ahmadi kan hiervoor bestraft worden met een maximale gevangenisstraf van drie jaar en een geldboete.⁷⁵

In de verslagperiode werden tientallen ahmadi's opgepakt op beschuldiging van het overtreden van artikel 298-B of 298-C.⁷⁶ Met name de lagere rechtbanken stonden onder grote druk ahmadi's te veroordelen, ook als er geen bewijs voorhanden was (zie paragraaf 5.6).⁷⁷

Hudood wetgeving

In 1979 voerde president Zia-ul-Haq de zogeheten *Hudood Ordinances* in, die op de koran gebaseerde bestraffingen van overtredingen van de sharia, waaronder *zina* (seks buiten het huwelijk), *qadhaf* (valse beschuldiging van *zina*), diefstal en het drinken van alcohol, bevatten. Door middel van het Achtste Amendement uit 1985 werd *hudood*-wetgeving onderdeel van de Pakistaanse grondwet. De *hudood*-wetgeving geldt zowel voor moslims als niet-moslims.⁷⁸ Niet-moslims zijn in dit verband extra kwetsbaar omdat volgens de interpretatie van de koran een niet-moslim niet tegen een moslim kan getuigen.⁷⁹

⁷⁴ Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. HRCP, *State of Human Rights in 2010 en 2011*. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Reports 2011 en 2012 - Pakistan*.

⁷⁵ Zie bijlage 1.3.

⁷⁶ Het precieze aantal overtredingen van de artikelen 298-B en 298-C is niet bekend omdat strafzaken niet centraal worden geregistreerd in Pakistan. Volgens de website www.thepersecution.org zijn in de periode 1984 - 2009 ruim 3.800 ahmadi's aangeklaagd voor religieuze overtredingen. Hiervan zouden minimaal 965 ahmadi's zijn beschuldigd van overtreding van de artikelen 298-B/C van de *Penal Code*.

⁷⁷ Parliamentary Human Rights Group (PHRG), *Report of the PHRG Fact Finding Mission to Pakistan to examine the human rights situation of the Ahmadiyya community, 13th - 22nd February 2010*.

⁷⁸ ICG, *Reforming the Judiciary in Pakistan*, 16 oktober 2008. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012.

⁷⁹ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010)*, 13 september 2011. NCJP, *Life on the Margins. A study on the minority women in Pakistan*, februari 2012.

De *hudood*-wetgeving maakte het bijzonder lastig en zelfs gevaarlijk voor vrouwen om aangifte te doen van verkrachting, aangezien zij van *zina* beschuldigd konden worden.⁸⁰ In december 2006 werd de *Women's Protection Bill* van kracht, die onder meer verkrachting formeel uit het domein van de *hudood*-wetgeving haalde en in het Pakistaanse Wetboek van Strafrecht onderbracht.⁸¹ De onderdelen van de *hudood*-wetgeving die na 2006 van kracht bleven, zoals bepalingen die gokken verbieden en het gebruik van alcohol strafbaar stellen, worden sindsdien door gewone strafrechtbanken behandeld.⁸² In december 2010 verklaarde de *Federal Shariat Court* echter bepaalde onderdelen van de *Women's Protection Bill* strijdig met de islam en de grondwet. De *Federal Shariat Court* eiste onder meer dat verkrachting weer in de *hudood*-wetgeving zou worden opgenomen alsmede een uitbreiding van de jurisdictie van de *Federal Shariat Court*. De federale regering is in mei 2011 tegen deze uitspraak in beroep gegaan bij het Hooggerechtshof.⁸³

Hisba-wetgeving

Zoals vermeld in voorgaande ambtsberichten, werd in 2005/2006 islamitische *hisba*-wetgeving door het provinciale parlement van Khyber-Pakhtunkhwa goedgekeurd.⁸⁴ In december 2006 instrueerde het Hooggerechtshof de gouverneur van Khyber-Pakhtunkhwa om het wetsvoorstel niet te ondertekenen, totdat het Hooggerechtshof uitspraak had gedaan.⁸⁵ In 2007 verklaarde het Hooggerechtshof dat de voorgestelde *hisba*-wetgeving in strijd was met de grondwet. Hiermee was invoering van *hisba*-wetgeving in Khyber-Pakhtunkhwa niet meer aan de orde. Wel kwam de provinciale regering van Khyber-Pakhtunkhwa in februari 2009 met de radicale groepering *Tehrik-e-Nifaz-e-Shariat-e-Mohammadi* (TNSM) overeen dat in de Swatvallei en omliggende gebieden islamitische wetgeving, de *Nizam-e-Adl Regulation* (NAR), zou worden ingevoerd. Dit parallelle rechtssysteem sluit de toepassing van veel nationale wetgeving uit, waaronder wetgeving die aan vrouwen bescherming biedt.⁸⁶ Sinds de militaire operatie van het Pakistaanse leger in de Swatvallei (zie paragraaf 2.4.1) is deze wetgeving echter niet meer van toepassing.

Regelgeving ten aanzien van het huwelijk

De *Muslim Family Laws Ordinance* uit 1961 bepaalt dat in Pakistan moslimmannen vanaf 18 jaar en moslimvrouwen vanaf 16 jaar kunnen huwen. Moslimmannen kunnen op basis van deze wet ook met vrouwen huwen die de christelijke of joodse religie belijden. Moslimvrouwen kunnen echter niet met christelijke of joodse mannen trouwen, tenzij de man zich tot de islam bekeert. Polygame huwelijken voor moslimmannen zijn toegestaan. Een moslimman kan maximaal vier vrouwen trouwen.⁸⁷ Als een niet-moslimvrouw zich bekeert tot de islam, dan wordt haar eerder gesloten niet-islamitische huwelijk feitelijk als ontbonden beschouwd.⁸⁸

⁸⁰ Op *zina* stond voor getrouwde moslims de doodstraf, voor niet-moslims en moslims die niet getrouwd waren maximaal 100 zweepslagen. Deze straffen zijn voor zover bekend nooit uitgevoerd; personen die op basis van de *hudood*-wetgeving zijn opgepakt werden in de regel tot boetes of gevangenisstraffen veroordeeld. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012.

⁸¹ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2006*, 6 maart 2007.

⁸² US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2006*, 6 maart 2007.

⁸³ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012.

⁸⁴ De *hisba*-wetgeving was gericht op implementatie van de sharia en voorzag onder meer in een (islamitische) toezicht op de naleving van de islamitische waarden.

⁸⁵ BBC News, *'Taleban law' blocked in Pakistan*, 15 december 2006.

⁸⁶ ICG, *Reforming Pakistan's Criminal Justice System*, 6 december 2010. Amnesty International, *Annual Report 2012 - Pakistan*.

⁸⁷ <http://pakistan.nlembassy.org/services/consular-services/legalisation-of-documents/landeninformatie>.

⁸⁸ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010)*, 13 september 2011.

Christenen kunnen huwen op basis van de *Indian Christian Marriage Act XV* uit 1872.⁸⁹

Als gevolg van een grondwetswijziging in 1974 waarbij ahmadi's tot niet-moslim werden verklaard kunnen zij niet huwen op grond van de *Muslim Family Laws Ordinance*. Evenmin kunnen zij huwen op grond van de *Special Marriage Act 1872*. Om die reden hebben de ahmadi's hun eigen regelgeving uitgevaardigd die wordt aangeduid als de '*Fiqah Ahmadiyya*'. Deze is echter nooit officieel erkend in het Pakistaanse recht. De ahmadi-administratie in Rabwah is evenmin door enige Pakistaanse regelgeving bevoegd verklaard om huwelijksakten af te geven, maar doet dit wel. Ondanks de niet-officiële status van deze huwelijksakten worden deze akten toch voor legalisatie door het Pakistaanse ministerie van Buitenlandse Zaken geaccepteerd.⁹⁰

3.2 Internationale verdragen en protocollen

Pakistan heeft onder meer de volgende internationale mensenrechtenverdragen geratificeerd:⁹¹

- Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (CERD, in werking getreden op 4 januari 1969);
- Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (CESCR, in werking getreden op 17 juli 2008);
- Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW, in werking getreden op 11 april 1996), maar niet het Facultatief Protocol bij dit verdrag;
- Verdrag inzake de rechten van het kind (CRC, in werking getreden op 12 december 1990). Pakistan heeft tevens het Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie geratificeerd (in werking getreden op 5 augustus 2011). Ook heeft Pakistan het Facultatief Protocol inzake de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten getekend (op 26 september 2001), maar deze nog niet geratificeerd.
- Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing (CAT, in werking getreden op 23 juli 2010). Pakistan heeft daarbij een voorbehoud gemaakt ten aanzien van een aantal artikelen.⁹² Op 5 juli 2011 ratificeerde Pakistan tevens het Facultatief Protocol bij dit verdrag (in werking getreden op 4 augustus 2011) zonder enig voorbehoud;
- Verdrag tegen Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (CCPR, in werking getreden op 23 september 2010). Pakistan heeft daarbij een voorbehoud gemaakt ten aanzien van een aantal artikelen.⁹³ Pakistan heeft het Facultatief Protocol behorende bij dit Verdrag niet ondertekend.

⁸⁹ <http://pakistan.nlembassy.org/services/consular-services/legalisation-of-documents/landeninformatie>.

⁹⁰ <http://pakistan.nlembassy.org/services/consular-services/legalisation-of-documents/landeninformatie>.

⁹¹ www.verdragenbank.nl

⁹² Pakistan maakte in eerste instantie een voorbehoud ten aanzien van de artikelen 3, 4, 6, 8, 12, 13, 16, 20, 28 en 30. In 2011 werden de meeste voorbehouden door Pakistan ingetrokken met uitzondering van de voorbehouden gerelateerd aan de artikelen 8, 28 en 30. Asian Human Rights Commission, *Pakistan: The State of Human Rights in 2011*. http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-9&chapter=4&lang=en#FndDec.

⁹³ Pakistan maakte in eerste instantie een voorbehoud ten aanzien van de artikelen 3, 6, 7, 12, 13, 18, 19, 25 en 40. In 2011 werden de meeste voorbehouden door Pakistan ingetrokken met uitzondering van de (gedeeltelijke) voorbehouden gerelateerd aan de artikelen 3 en 25. Asian Human Rights Commission, *Pakistan: The State of Human Rights in 2011*. http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&lang=en#34. Volgens de United States Commission on International Religious Freedom kan het door Pakistan gemaakte voorbehoud ('the provisions shall be so applied to the extent that they are not repugnant

Pakistan is geen partij bij het Vluchtelingenverdrag van Genève en heeft het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof niet ondertekend.

Toezicht van overheidswege

In 1979 werd de *Law and Justice Commission*, een instituut van de federale overheid, opgericht. De commissie staat onder leiding van de Pakistaanse opperrechter en telt daarnaast nog twaalf andere leden uit de top van de rechterlijke macht en het openbaar bestuur. De commissie heeft diverse taken, waaronder het voorbereiden en inwerking stellen van projecten die de toegang tot rechtshulp en de bescherming van de mensenrechten moeten verbeteren. Een andere taak is het doen van voorstellen voor wetwijzigingen.⁹⁴

De *Senate and National Assembly Standing Committees on Law, Justice, Minorities and Human Rights* hielden in de verslagperiode hoorzittingen over verschillende onderwerpen, waaronder misbruik van de blasfemiewetgeving. De aanbevelingen van deze commissies bleven echter in de regel in lijn met het regeringsbeleid.⁹⁵

Op 4 mei 2012 nam het Pakistaanse parlement de *National Human Rights Commission Act* aan. Een onafhankelijke nationale mensenrechtencommissie zal gaan toezien op de mensenrechten situatie in Pakistan, mensenrechtenschendingen gaan onderzoeken en aanbevelingen doen aan de regering op het gebied van mensenrechten. Er is echter ook kritiek op deze wet. Zo is volgens *Human Rights Watch* de beoogde nationale mensenrechtencommissie niet gemachtigd om onderzoek te verrichten ingeval de mensenrechtenschendingen zijn gepleegd door leden van het leger of de veiligheidsdiensten.⁹⁶

In 2012 werd een nieuwe *National Commission for Minorities* opgericht. Deze commissie zal wetgeving en beleid gaan beoordelen op discriminatie, beschuldigingen van misbruik onderzoeken, aanbevelingen doen om religieuze minderheden volwaardig onderdeel te laten zijn van de samenleving en zich inzetten voor de bescherming van religieuze plaatsen.⁹⁷ Er bestond eerder ook al een *Commission for Minorities* maar deze was naar verluidt niet autonoom en niet onafhankelijk.⁹⁸

Niet-gouvernementele organisaties

In Pakistan is een groot aantal nationale en internationale mensenrechtenorganisaties actief, waarvan sommige zich specifiek inzetten voor de rechten van religieuze minderheden, met name christenen.⁹⁹ De Pakistaanse overheid legt deze organisaties doorgaans geen wettelijke beperkingen op en de organisaties kunnen over het algemeen zonder problemen rapporteren.¹⁰⁰ Wel

---

to the Provisions of the Constitution and the Shari'ah laws') de bescherming van religieuze vrijheden ondermijnen. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012.

⁹⁴ Zie <http://www.ljcp.gov.pk/>

⁹⁵ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012.

⁹⁶ Human Rights Watch, *Pakistan: Revise National Human Rights Commission Law*, 17 mei 2012.

⁹⁷ United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012.

⁹⁸ HRCF, *State of Human Rights in 2010 - Pakistan*.

⁹⁹ Mensenrechtenorganisaties, zoals National Commission for Justice and Peace, Human Rights Commission of Pakistan, Church World Service en CLAAS, zetten zich specifiek in voor de rechten van religieuze minderheden. De twee laatstgenoemde organisaties richten zich voornamelijk op de rechten van christelijke minderheden.

¹⁰⁰ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012.

passen sommige mensenrechtenorganisaties in hun rapportage een zekere mate van zelfcensuur toe.¹⁰¹

In de verslagperiode werden mensenrechtenorganisaties door de autoriteiten in de gaten gehouden: telefoonverkeer werd afgeluisterd en sms berichten en e-mail verkeer werden gecontroleerd. Ook werden verschillende mensenrechtenactivisten doelwit van arrestatie, intimidatie, bedreiging, ontvoering en (soms dodelijk) geweld door overheidsinstanties of extremistische religieuze organisaties.¹⁰² Volgens verschillende bronnen lopen mensenrechtenactivisten die zich bezig houden met gevoelige onderwerpen als vrouwenrechten en rechten van religieuze minderheden meer risico slachtoffer te worden van intimidatie en geweld.¹⁰³ Mensenrechtenactivisten, die zich inzetten voor de rechten van religieuze minderheden, zouden zich na de moord op gouverneur Taseer en minister Bhatti begin 2011 (zie paragraaf 5.1) terughoudender zijn gaan opstellen uit angst en vanwege de toegenomen intolerantie jegens religieuze minderheden.¹⁰⁴

Internationale niet-gouvernementele organisaties, waaronder Amnesty International, Human Rights Watch en International Crisis Group, rapporteren geregeld over de mensenrechtensituatie in Pakistan.

¹⁰¹ Een mensenrechtenorganisatie verklaarde in sommige rapporten de ahmadi's niet bij naam te noemen, maar te spreken van 'religieuze minderheden', om zodoende de autoriteiten niet te zeer voor het hoofd te stoten en problemen met extremistische moslimorganisaties te vermijden.

¹⁰² Justitia et Pax e.a, *Pakistan CSOs Coalition contribution to the second Universal Periodic Review of Pakistan by the UN Human Rights Council*, 2012.

¹⁰³ FIDH, *Situation of Human Rights Defenders*, 21 mei 2011. UNGA HRC, *Written statement submitted by the Jubilee Campaign, a non-governmental organization in special consultative status, A/HRC/20/NGO/16*, 7 juni 2012.

¹⁰⁴ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2011*, 30 juli 2012.

4 Ahmadi's en christenen

4.1 Ahmadi's

Ahmadi's zijn volgelingen van Hazrat Mirza Ghulam Ahmad die van 1835 tot 1908 leefde in Qadian, India. Toen de Britten India in 1947 verlieten, sloegen duizenden volgelingen op de vlucht, waarvan een groot deel in het huidige Pakistan neerstreek. Een aantal stichtte de plaats Rabwah¹⁰⁵, die vandaag de dag nog steeds het centrum is van de ahmadi-gemeenschap. Rabwah wordt ook wel gezien als een alternatief spiritueel centrum, in plaats van de stad Qadian.

Ahmadi's kunnen worden onderverdeeld in twee subgroepen: de Ahmadiyya moslimgemeenschap (ook wel de Qadiani¹⁰⁶ genoemd) en de kleinere Lahore Ahmadiyya gemeenschap. Eén van de verschillen tussen beide groepen is dat de Lahore groep Hazrat Mirza Ghulam Ahmad als een *Mujadidd* (vernieuwer) zien, maar niet als profeet. De Qadiani's zien Hazrat Mirza Ghulam Ahmad wél als een profeet. Zij stellen dat Mohammed weliswaar de grootste en belangrijkste profeet was, maar dus niet de laatste. Ahmadi's zien zichzelf als moslims en nemen diverse islamitische gewoonten en gebruiken in acht. Ahmadi's kennen ook een sterke missiedrang. Missionarissen zijn onder andere actief op het Indische subcontinent, in Nigeria, Kenia en Indonesië.

Beide stromingen binnen de Ahmadiyya beweging beschouwen Hazrat Mirza Ghulam Ahmad als de *Mahdi* (aangekondigde redder van de islam) en de beloofde *Messias*, terwijl de islamitische hoofdstromingen deze aanspraak vaak fel weerleggen. Ahmadi's worden in grote delen van de islamitische wereld als 'kettters' beschouwd, die het geloof in Mohammed als finale profeet ('*Khatme Nabuwat*') verloochenen.

Kort na de Pakistaanse onafhankelijkheid beschikte de ahmadi-elite nog over goede banden met de Pakistaanse leiders. Na anti-ahmadi rellen in 1953 en 1974 verslechterden de banden tussen de ahmadi-gemeenschap en de Pakistaanse regering zienderogen. In 1974 wijzigde premier Bhutto de grondwet en voegde een tekst toe die stelt dat ahmadi's niet-moslims zijn omdat zij niet accepteren dat Mohammed de laatste profeet was. In de jaren daarna hebben diverse Pakistaanse regeringen gebruik gemaakt van populistische sentimenten tegen de ahmadi's en steeds meer wetgeving geïntroduceerd die de ahmadi-gemeenschap discrimineert (zie verder paragraaf 3.1.2). Bovendien heeft de Pakistaanse regering moslims gestimuleerd zich te vestigen in Rabwah, om zo de invloed van de ahmadi-gemeenschap daar te beperken. Radicale religieuze groeperingen die zich richten tegen de leer van de ahmadi, waaronder de anti-ahmadi beweging *Khatme Nabuwat*¹⁰⁷, hebben van de Pakistaanse overheid altijd ruim baan gekregen (zie paragraaf 5.1). De publieke opinie in Pakistan ten opzichte van ahmadi's is zo negatief, dat niemand in Pakistan het in het openbaar zal opnemen voor ahmadi's of ahmadi's als voorbeeld zal gebruiken om te pleiten voor godsdienstvrijheid of

¹⁰⁵ De Pakistaanse autoriteiten veranderden in 1998 de plaatsnaam officieel in 'Chenab Nagar', tegen de wens van de ahmadi-gemeenschap die de plaats 'Rabwah' blijft noemen. Volgens officiële cijfers heeft Rabwah ongeveer 70.000 inwoners. Meer dan 95% van de bevolking van Rabwah is ahmadi.

¹⁰⁶ De term 'Qadiani' refereert aan de geografische herkomst van de ahmadi's (de stad Qadian), maar wordt door de ahmadi's zelf als pejoratief beschouwd.

¹⁰⁷ *Khatme Nabuwat* is een extremistische religieuze organisatie die naar eigen zeggen begrip probeert te kweken voor de 'finaliteit' van Mohammed. Daarmee wordt bedoeld dat Mohammed de laatste profeet was en dat er nooit meer een andere profeet na hem kan komen. Ieder die iets anders beweert, is in de ogen van *Khatme Nabuwat* een ketter. *Khatme Nabuwat* houdt zich actief bezig met het intimideren en bedreigen van ahmadi's. Ook wordt de organisatie in verband gebracht met aanvallen en moorden op ahmadi's (zie ook paragraaf 5.11).

verdraagzaamheid. Hoewel de ahmadi's door de wet en de meeste Pakistanen niet als moslims worden beschouwd, weigeren de meeste ahmadi's zich te identificeren als niet-moslim.¹⁰⁸

Schattingen over het aantal ahmadi's in Pakistan lopen sterk uiteen. De meest recente census van Pakistan (1998) gaf aan dat ahmadi's 0.22% van de bevolking (circa 291.000 personen) vertegenwoordigden. Dit getal is echter niet betrouwbaar aangezien ahmadi's de officiële volkstellingen sinds 1974 boycotten. Het werkelijke aantal ahmadi's wordt geschat op 600.000 tot vijf miljoen. Ahmadi's leven vooral in de provincies Sindh en Punjab.¹⁰⁹ Relatief veel ahmadi's behoren sociaaleconomisch tot de betere klassen. Ahmadi's zijn over het algemeen goed georganiseerd en beschikken over eigen instellingen en organisaties.

Volgens berichten is het aantal ahmadi's dat zich in de verslagperiode in Rabwah heeft gevestigd toegenomen. Volgens ahmadi bronnen hebben ahmadi's echter ook in Rabwah te maken met discriminatie, beschuldigingen van blasfemie en geweld (moord). Ook zouden ahmadi's in Rabwah voortdurend bedacht moeten zijn op terroristische aanslagen. Niet duidelijk is of er in de verslagperiode in Rabwah extra beveiligingsmaatregelen zijn getroffen.

4.2 Christenen

Het aantal christenen in Pakistan wordt geschat op drie tot vier miljoen. Deze populatie is deels protestant en deels rooms-katholiek. Veruit de meeste christenen in Pakistan (80%) zijn woonachtig in de provincie Punjab. Ongeveer 10% van de bevolking van Lahore bestaat uit christenen. De overige Pakistaanse christenen wonen in de provincies Sindh (14%), Khyber-Pakhtunkhwa (4%) en Baluchistan (2%).¹¹⁰

Een deel van de christenen in Pakistan stamt af van de Goa-migranten die in en rond Karachi wonen. Zij zijn rooms-katholiek, over het algemeen goed opgeleid, spreken vloeiend Engels en bekleden dikwijls hoge functies, onder andere bij buitenlandse (en in mindere mate Pakistaanse) banken en andere financiële instellingen.

Een ander deel van de christenen stamt af van hindoes van lagere kasten die werden bekeerd door westerse protestanten. Zij behoren tot de armste bevolkingsgroep (*low-born 'chuhras'*) in Pakistan, hebben weinig scholing genoten, hebben slecht betaalde banen (zoals huishoudelijke hulp, straatveger of fabrieksarbeider), zijn veelal landloos of bezitten een klein stukje land. Zij worden vaak beschouwd als 'onaanraakbaren'. Zo is het christenen soms niet toegestaan om potten, pannen en eetgerei te delen met moslims. Ook zijn er plaatsen waar moslims niet met christenen willen werken of samenwonen. Vanwege hun zwakke sociaaleconomische positie zijn deze christenen kwetsbaar voor maatschappelijke discriminatie en mensenrechtenschendingen.¹¹¹

De overige christenen behoren tot één van de evangelische denominaties.

Christenen worden in Pakistan door moslims vaak geassocieerd met het Westen en de VS.

¹⁰⁸ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2011*, 30 juli 2012.

¹⁰⁹ Parliamentary Human Rights Group, *Rabwah: A Place for Martyrs?*, januari 2007. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2011*, 30 juli 2012.

¹¹⁰ Writenet, *Pakistan: The Situation of Religious Minorities*, mei 2009.

¹¹¹ HRCP, *State of Human Rights in 2010 - Pakistan*.

5 Naleving en schending mensenrechten

Gedurende de verslagperiode hadden alle religieuze minderheden, maar de Ahmadi-gemeenschap in het bijzonder, te maken met discriminatie, bedreigingen en geweld. Doordat extremistische moslimorganisaties in Pakistan gedurende de verslagperiode aan invloed hebben gewonnen, is het aantal mensenrechtenschendingen waar religieuze minderheden het slachtoffer van werden toegenomen. De Pakistaanse autoriteiten waren over het algemeen niet in staat hiertegen bescherming te bieden. De meeste slachtoffers van sektarisch geweld vielen overigens onder sjiëtische moslimgroepen (zie paragraaf 2.4.1).

Ook was er in de verslagperiode een toename van maatschappelijke intolerantie tegen religieuze minderheden. Volgens mensenrechtenorganisaties moedigen de blasfemiewetten, in combinatie met het onvermogen van de Pakistaanse overheid om religieuze maatschappelijke vijandigheid aan te pakken, intolerantie, intimidatie en geweld tegen religieuze minderheden, alsmede het gevoel van onschendbaarheid voor daders, aan. Vooral ahmadi's waren het doelwit van een doelgerichte haatcampagne door radicale moslimorganisaties. De Pakistaanse autoriteiten boden hiertegen geen bescherming.¹¹²

5.1 Vrijheid van meningsuiting

De vrijheid van meningsuiting is volgens de Pakistaanse grondwet onderworpen aan 'redelijke wettelijke beperkingen in het belang van de glorie van de Islam'.¹¹³

Onder de blasfemiewetgeving is het in Pakistan niet toegestaan in negatieve zin te spreken of te schrijven over de islam en zijn profeten. Op het belasteren van de naam van de profeet Mohammed staat de doodstraf, op het ontheiligen van de koran staat levenslang en voor het beledigen van de islam kan twee jaar cel geëist worden. Vrijwel in alle gevallen zijn de beschuldigingen van blasfemie vals en ontbreekt ieder bewijs. Desondanks worden jaarlijks vele personen, enkel op basis van een beschuldiging, gearresteerd en formeel aangeklaagd op grond van de blasfemiewetgeving. Hoewel alle Pakistani, dus ook moslims, hier het slachtoffer van kunnen worden, treffen de blasfemiebeschuldigingen vooral ahmadi's en christenen (zie paragraaf 5.6).¹¹⁴

Het negatief spreken of schrijven over religieuze minderheden blijft daarentegen vrijwel onbestraft. In de media, in preken van radicaal islamitische geestelijken, op bijeenkomsten, in pamfletten, folders en muurgraffiti kan intolerantie, discriminatie en geweld tegen religieuze minderheden vrijuit worden gepromoot. In de verslagperiode waren vooral ahmadi's het doelwit van deze haatcampagne.¹¹⁵

¹¹² US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2011*, 30 juli 2012. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012. Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. Freedom House, *Freedom in the World 2012* – Pakistan.

¹¹³ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012.

¹¹⁴ Amnesty International, *Annual Report 2012 – Pakistan*. Zie ook United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012 en Freedom House, *Policing Belief: The Impact of Blasphemy Laws on Human Rights*.

¹¹⁵ HRCP, *State of Human Rights in 2011 – Pakistan*. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012. Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. Deze haatcampagne ging gepaard met

Volgens verschillende bronnen is de haatcampagne tegen ahmadi's in de verslagperiode geïntensiveerd en treedt de overheid hier nauwelijks tegen op. Zo weigerden bijvoorbeeld in mei 2010 de autoriteiten in Lahore om beledigende spandoeken met doodsb bedreigingen tegen ahmadi's in een openbare ruimte te verwijderen naar verluidt om vijandige reacties van de verantwoordelijke groeperingen te voorkomen.¹¹⁶

Personen die opkomen voor de rechten van religieuze minderheden ontvangen geregeld doodsb bedreigingen en lopen het risico om vermoord te worden. Zo werd regionaal parlementariër Saleem Khursheed Khokar in de verslagperiode herhaaldelijk met de dood bedreigd nadat hij zich uit had gesproken voor de bescherming van religieuze minderheden.¹¹⁷ Begin 2011 werden de gouverneur van Punjab, Salmaan Taseer, en de minister voor Minderheden, Shahbaz Bhatti, vermoord vanwege hun openlijke kritiek op de blasfemiewetgeving en steun aan de ter dood veroordeelde Aasia Bibi.

In januari 2011 werd Salmaan Taseer door zijn lijfwacht vermoord vanwege zijn kritiek op de blasfemiewetgeving. De dader werd in oktober 2011 tot de doodstraf veroordeeld maar is in hoger beroep gegaan. De betreffende rechter en zijn familie zijn naar het buitenland gevlucht vanwege doodsb bedreigingen door militante moslims. Ook de familie Taseer heeft bedreigingen ontvangen vanuit radicale hoek. In augustus 2011 werd Salmaan Taseer's zoon door de radicale *Lashkar-e-Jhangvi* (LeJ) ontvoerd.¹¹⁸

In maart 2011 werd ook de christelijke minister voor Minderheden, Shahbaz Bhatti, door leden van de radicale *Tehrik-i-Taliban Pakistan* (TTP) vermoord. Daarvoor was hij al herhaaldelijk met de dood bedreigd vanwege zijn kritiek op de blasfemiewetgeving. Het onderzoek naar de moord verloopt moeizaam.¹¹⁹

Media

Pakistan kent een pluriform medialandschap. Er zijn naast staatszenders diverse private radio- en televisiestations. Er zijn zowel private kranten en tijdschriften als gedrukte media die in handen zijn van de overheid. Kranten kennen slechts een beperkte oplage. De kwaliteit en onafhankelijkheid van de berichtgeving laat te wensen over. Van overheidswege wordt geregeld druk uitgeoefend op de media om kritische berichtgeving te voorkomen. Ook is er veel intimidatie en geweld tegen journalisten door veiligheidsdiensten, inlichtingendiensten, politieke partijen en gewapende groepen.¹²⁰

Religieuze minderheden, waaronder christenen en ahmadi's, beschikken over eigen gedrukte media. Hoewel de christelijke gemeenschap probeert om niet te zeer de aandacht naar zich toe te trekken, hetgeen tot een zekere mate van zelfcensuur leidt, zijn christenen doorgaans vrij om boeken en tijdschriften uit te brengen.

(doods)bedreigingen via onder andere brieven, telefoontjes en smsjes aan het adres van ahmadi's (zie ook paragraaf 5.11). Persecution of Ahmadis in Pakistan during the Year 2011. A Summary, 31 december 2011. Monthly News Reports 2012. www.persecutionofahmadis.org.

¹¹⁶ Human Rights Watch, *Pakistan: Prosecute Ahmadi Massacre Suspects*, 27 mei 2012.

¹¹⁷ Amnesty International, *Politician threatened, as defends minorities, UA: 139/12, ASA 33/004/2012*, 17 mei 2012.

¹¹⁸ United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012.

¹¹⁹ United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012. Amnesty International, *Pakistan urged to bring killers of minorities' minister to justice*, 2 maart 2012.

¹²⁰ Freedom House, *Freedom in the World 2012 - Pakistan*, 22 augustus 2012. Amnesty International, *Annual Report 2012 - Pakistan*. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012.

Ahmadi-media moeten echter aan specifieke voorwaarden voldoen. Zo mogen zij niet citeren uit de Koran, zijn bepaalde termen (die volgens moslims een specifieke religieuze betekenis hebben) taboe en dient op de voorpagina een 'waarschuwing' afgedrukt te worden dat het een publicatie van de ahmadi's betreft. Ahmadi-publicaties mogen ook niet in het openbaar worden verkocht. Soms nemen de autoriteiten de oplage van een ahmadi publicatie in beslag. Ook worden soms stafleden van ahmadi-media lastiggevallen en ahmadi-uitgeverijen gesloten.¹²¹ In de verslagperiode zijn diverse personen gearresteerd op beschuldiging van het verspreiden van ahmadi publicaties.¹²²

In de Pakistaanse media wordt over het algemeen een zeer negatief beeld geschetst van de ahmadi-gemeenschap. Soms wordt ook aangezet tot haat en opgeroepen tot geweld jegens Ahmadi's. De autoriteiten ondernemen daar in de regel geen actie tegen. Volgens bronnen vertonen kranten een wat gevarieerder beeld. Engelstalige kwaliteitskranten zouden in de regel vrij neutraal en objectief berichten over de positie van ahmadi's, terwijl Urdu-talige kranten, onder druk van de *mullah's*, veelal negatief schrijven over de ahmadi-gemeenschap.¹²³

5.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

De Pakistaanse grondwet voorziet in de vrijheid van vereniging en vergadering. Volgens de grondwet is elke burger vrij om vreedzaam en zonder wapens bijeen te komen en heeft iedere burger in beginsel het recht om verenigingen en vakbonden op te richten.¹²⁴ Voor zover bekend heeft de Pakistaanse regering de oprichting van politieke partijen, die gebaseerd zijn op een bepaalde geloofsovertuiging of religie, niet beperkt.¹²⁵

In de praktijk wordt de vrijheid van vereniging en vergadering van ahmadi's door de Pakistaanse autoriteiten beperkt. Zo mogen Ahmadi's geen conferenties of publieke bijeenkomsten houden.¹²⁶ Daarentegen is het extremistische religieuze organisaties wel toegestaan om anti-ahmadi manifestaties te houden, ook in Rabwah, waarbij geregeld wordt opgeroepen tot geweld.¹²⁷ De vrijheid van vereniging en vergadering van christenen wordt, voor zover bekend, door de autoriteiten niet beperkt.¹²⁸

Ahmadi's boycotten al sinds jaren massaal de verkiezingen in Pakistan, omdat ahmadi's zich bij de kiezersregistratie apart moeten laten registreren als niet-moslim en dat druist in tegen hun religie.¹²⁹ Ahmadi's zijn dan ook op geen enkel niveau vertegenwoordigd in politieke organen, ook niet in de lokale politieke organen van

¹²¹ Freedom House, *Freedom in the World 2012 – Pakistan*, 22 augustus 2012.

¹²² Ahmadiyya Times, *Faisalabad, Pakistan: Ahmadi Muslim man arrested for his faith*, 2 juli 2010.

¹²³ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010)*, 13 september 2011. Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. In 2010 zouden in Urdu-talige kranten in Lahore meer dan 1.400 artikelen zijn verschenen die opriepen tot haat en intolerantie tegen ahmadi's. HRCP, *State of Human Rights in 2010 – Pakistan*.

¹²⁴ Artikel 16 en 17 van de grondwet.

¹²⁵ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*.

¹²⁶ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*.

¹²⁷ HRCP, *State of Human Rights in 2011 – Pakistan*. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 – Pakistan*, 20 maart 2012. Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. Persecution of Ahmadi's in Pakistan during the Year 2011. A Summary, 31 december 2011. Monthly News Reports 2012. www.persecutionofahmadis.org.

¹²⁸ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*.

¹²⁹ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012. Parliamentary Human Rights Group (PHRG), *Report of the PHRG Fact Finding Mission to Pakistan to examine the human rights situation of the Ahmadiyya community, 13th – 22nd February 2010*. Freedom House, *Freedom in the World 2012 – Pakistan*, 22 augustus 2012.

Rabwah. In de *union council* (gemeenteraad) van Rabwah is formeel één van de zestien zetels voor ahmadi's gereserveerd, maar deze zetel werd gedurende de verslagperiode niet door een ahmadi bezet.¹³⁰

5.3 Vrijheid van godsdienst

Volgens de Pakistaanse grondwet heeft in beginsel iedere burger het recht om zijn geloof te belijden en te verspreiden. Bovendien heeft iedere gezindte en iedere sekte het recht om religieuze instellingen te stichten en te onderhouden.¹³¹ Er zijn echter diverse wettelijke bepalingen die met name ahmadi's discrimineren (zie hoofdstuk drie). Bovendien is bepaald dat de islam de staatsreligie is en vereist artikel 227 van de grondwet dat alle wetten in overeenstemming zijn met de islam. De *Council of Islamic Ideology* heeft de taak gekregen om hier, samen met het *Federal Sharia Court*, op toe te zien.¹³²

De Pakistaanse autoriteiten beperken in de praktijk de vrijheid van godsdienst voor met name ahmadi's. Zo wordt door de autoriteiten geregeld aan religieuze minderheden (met name ahmadi's, maar ook christenen) toestemming geweigerd om nieuwe gebedshuizen te bouwen. Ook worden geregeld gebedshuizen van met name Ahmadi's op last van de autoriteiten geconfisqueerd of afgebroken en in sommige gevallen ook ontheiligd. In veel gevallen gebeurt dit onder druk van *mullah's*, radicale moslingroeperingen of onder dreiging van geweld door lokale moslinggemeenschappen.¹³³ Ahmadi's komen in de regel bijeen in moskeeën en/of particuliere huizen en christenen in kerken. Volgens berichten wordt door radicale moslimleiders veel druk op de autoriteiten uitgeoefend om deze vrijheid voor ahmadi's in te perken.¹³⁴ Christenen zouden in dit verband minder problemen ondervinden. Ook waren er verschillende berichten van bedreigingen en geweld tegen moskeeën en kerken door radicale moslims (zie paragraaf 5.11).

In de verslagperiode werden graven van ahmadi's en christenen vernield. Ook ondervonden ahmadi's problemen bij het begraven van hun doden op algemene begraafplaatsen.¹³⁵

Bekering

Het is religieuze minderheden volgens de wet toegestaan om hun geloof te verspreiden. Voor ahmadi's geldt dit echter niet.¹³⁶ Op grond van artikel 298-C van de *Pakistan Penal Code* is het ahmadi's niet toegestaan om anderen te bekeren. In de verslagperiode zijn diverse ahmadi's op basis van artikel 298-C gearresteerd.¹³⁷

¹³⁰ Persecution of Ahmadi's in Pakistan. News Report May 2012. www.persecutionofahmadis.org.

¹³¹ Artikel 20 van de grondwet.

¹³² International Federation of Human Rights, *Pakistan – A long march for democracy and the rule of law 2007 – 2008*, januari 2008.

¹³³ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010 en 2011)*. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012. Parliamentary Human Rights Group (PHRG), *Report of the PHRG Fact Finding Mission to Pakistan to examine the human rights situation of the Ahmadiyya community, 13th – 22nd February 2010*.

¹³⁴ Persecution of Ahmadi's in Pakistan during the Year 2011. A Summary, 31 december 2011. Monthly News Reports 2012. www.persecutionofahmadis.org. Zo hebben de Pakistaanse autoriteiten in de verslagperiode gebedsdiensten van ahmadi's beëindigd omdat moslims hadden geklaagd over het citeren van koranverzen. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2011*, 30 juli 2012.

¹³⁵ Nieuwsbericht Compass Direct d.d. 9 maart 2011. Amnesty International, *Pakistan should protect Ahmadiyya community against threats of violence*, 2 februari 2012. Persecution of Ahmadi's in Pakistan during the Year 2011. A Summary, 31 december 2011. Monthly News Reports 2012. www.persecutionofahmadis.org. Er waren zelfs berichten dat ahmadi lijken werden opgegraven en verwijderd van begraafplaatsen door radicale moslims. Asian Human Rights Commission, *The State of Human Rights in Pakistan in 2011*.

¹³⁶ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*.

¹³⁷ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*. Parliamentary Human Rights Group (PHRG), *Report of the PHRG Fact Finding Mission to Pakistan to examine the*

Christenen konden in de verslagperiode hun geloof verspreiden, mits zij duidelijk maakten dat zij geen moslims waren en zij niet tegen de islam preekten. Buitenlandse missionarissen beschikken over speciale visa die twee tot vijf jaar geldig zijn. Zij mogen slechts één keer per jaar het land inreizen. Ook mogen nieuwe buitenlandse missionarissen alleen de plaats innemen van vertrekkende missionarissen. De afgifte van visa verloopt veelal langzaam en moeizaam.¹³⁸

Indien een persoon er zelf voor kiest zich tot het ahmadi-geloof te bekeren is dit wettelijk niet strafbaar.¹³⁹ Volgens ahmadi bronnen beschuldigen echter de autoriteiten personen die zich hebben bekeerd tot het ahmadi-geloof vaak van blasfemie, overtreding van anti-ahmadi wetten en andere misdrijven.¹⁴⁰ Ook krijgen volgens ahmadi bronnen moslims die zich bekeren tot het ahmadi-geloof te maken met verbanning uit de familie, sociale segregatie en (soms dodelijk) geweld. Er zou ook een fatwa zijn afgekondigd dat oproept om moslims die zich bekeerd hebben tot het ahmadi-geloof binnen drie dagen te vermoorden.¹⁴¹ Zo werd in oktober 2011 leraar Dilawar Hussain in Punjab vermoord vanwege zijn overgang naar het ahmadi geloof.¹⁴² Aan een bekering van een moslim tot het ahmadi-geloof wordt in de regel dan ook weinig ruchtbaarheid gegeven om maatschappelijk gevolgen te voorkomen.¹⁴³ Volgens ahmadi bronnen is het desondanks waarschijnlijk dat ook moslims die zich in stilte hebben bekeerd tot het ahmadi-geloof, te maken krijgen met psychische foltering en discriminatie binnen de eigen woongemeenschap en familie.¹⁴⁴

Volgens de *British High Commission* krijgen moslims die zich bekeerd hebben tot het christelijk geloof te maken met ernstige discriminatie, zowel maatschappelijk als van de zijde van de overheid. Hun positie zou veel moeilijker zijn als die van 'geboren-christenen'. Volgens de *British High Commission* is er in theorie voor christelijke bekeerlingen een vestigingsalternatief in Pakistan gelet op de aanwezigheid van christelijke gemeenschappen in stedelijke centra als Rawalpindi en in Punjab en Sindh. Echter vanwege het feit dat christelijke gemeenschappen in toenemende mate geïsoleerd raken van andere gemeenschappen, is ook daar *harassment* niet uit te sluiten.¹⁴⁵

Volgens berichten van *Compass Direct* werden moslims die zich bekeerd hadden tot het christelijk geloof het slachtoffer van discriminatie, bedreigingen en geweld door de moslimfamilie of moslimomgeving. Door hun bekering zijn bekeerde moslims een 'murtad' (afvallige die de doodstraf verdient) geworden.¹⁴⁶ Religieuze leiders

---

human rights situation of the Ahmadiyya community, 13th – 22nd February 2010. HRCP, State of Human Rights in 2010 – Pakistan.

¹³⁸ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*.

¹³⁹ NCJP, *Life on the Margins. A study on the minority women in Pakistan*, februari 2012. Asia News, *Pakistani Christians convert to Islam because of threats and intimidations*, 16 maart 2011. Volgens het islamitisch recht kan een moslim echter nimmer de islam afzweren; afvalligheid van de islam is verboden. Afvalligheid ('apostacy') kan volgens het islamitisch recht met de doodstraf worden bestraft. Deze bepaling is echter niet in de *Pakistan Penal Code* opgenomen.

¹⁴⁰ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*.

¹⁴¹ Immigration and Refugee Board of Canada 2009, PAK103293.E – Pakistan: The Situation of non-Ahmadi Muslims who convert to the Ahmadi faith; rates of conversion (2005 – November 2009).

¹⁴² United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012.

¹⁴³ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*.

¹⁴⁴ Immigration and Refugee Board of Canada 2009, PAK103293.E – Pakistan: The Situation of non-Ahmadi Muslims who convert to the Ahmadi faith; rates of conversion (2005 – November 2009).

¹⁴⁵ Brief van de British High Commission Islamabad d.d. 2 maart 2011 (opgenomen in COI report UK Home Office d.d. 7 juni 2012).

¹⁴⁶ NCJP, *Life on the Margins. A study on the minority women in Pakistan*, februari 2012.

vaardigden soms ook fatwa's uit waarin werd opgeroepen tot het vermoorden van bekeerde moslims.¹⁴⁷ Ook de Ngo's *Christian Solidarity Worldwide* en *Jubilee Campaign* berichten dat bekeerde christenen vaak extra kwetsbaar zijn, waarbij politie en lokale autoriteiten de kant kiezen van degenen die geweld tegen hen gebruiken.¹⁴⁸ Aan een bekering van een moslim tot het christelijk geloof wordt in de regel weinig ruchtbaarheid gegeven om maatschappelijk gevolgen te voorkomen.¹⁴⁹ In Pakistan bevindt zich in elk geval één niet-gouvernementele shelter bestemd voor onder meer christelijke bekeerlingen.

Gedwongen bekering

In de verslagperiode was er volgens bronnen sprake van een toename van het aantal gedwongen bekeringen tot de islam van personen afkomstig uit religieuze minderheden.¹⁵⁰ Er waren berichten dat met name christenen onder druk werden gezet dan wel gedwongen werden zich tot de islam te bekeren.¹⁵¹ Christenen zouden vanwege hun zwakke sociaaleconomische positie in dit verband een gemakkelijk doelwit zijn. Personen die weigerden aan deze druk of dwang toe te geven liepen volgens deze berichten risico slachtoffer te worden van beschuldigingen van blasfemie en/of (soms dodelijk) geweld door (radicale) moslims.¹⁵²

In veel gevallen ging het bij gedwongen bekeringen om jonge meisjes (in de leeftijd van 10-18 jaar) uit arme families die gekidnapt werden en ontvoerd naar een kamp of *madrassa* in de tribale gebieden. Daar werden meisjes gedurende bepaalde tijd vastgehouden, geïndoctrineerd, tot de islam 'bekeerd' en daarna uitgehuwelijkt aan de ontvoerder of aan een andere moslim. Radicale *madrassas* produceerden certificaten die de bekering op schrift vastlegden. De meisjes werd doorgaans verboden nog contact te hebben met hun familie. Er zijn ook gevallen bekend van getrouwde niet-moslimvrouwen die ontvoerd werden en vervolgens gedwongen werden met hun moslim ontvoerder te huwen.¹⁵³

In sommige gevallen wordt ontvoering en gedwongen bekering van een vrouw als strategie gebruikt om een misdaad te verhullen: indien een man een meisje of een vrouw heeft verkracht, kan hij vaak strafvervolging ontlopen door het meisje te ontvoeren en tot de islam te laten bekeren. Vervolgens wordt het slachtoffer dan

¹⁴⁷ Nieuwsberichten Compass Direct d.d. 26 juni 2012, 15 mei 2012, 8 december 2011 en 5 november 2010.

¹⁴⁸ UNGA HRC, *Written statement submitted by the Jubilee Campaign, a non-governmental organization in special consultative status, A/HRC/20/NGO/16*, 7 juni 2012. Universal Periodic Review – 14th Session, CWS – Stakeholder Submission Pakistan.

¹⁴⁹ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*.

¹⁵⁰ AHRC, *Pakistan: The State of Human Rights in 2011*. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010)*, 13 september 2011. Justitia et Pax e.a., *Pakistan CSOs Coalition contribution to the second Universal Periodic Review of Pakistan by the UN Human Rights Council*, 2012.

¹⁵¹ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2011*, 30 juli 2012. Persecution of Ahmadis in Pakistan during the Year 2011. A Summary, 31 december 2011. Monthly News Reports 2012. www.persecutionofahmadis.org. Asian Human Rights Commission, *Pakistan: A Christian labourer arrested on blasphemy charges in an attempt to convert his girlfriend to Islam*, 7 december 2011. Minority Rights Group International, *State of the World's Minorities and Indigenous Peoples 2012 – Pakistan*, 28 juni 2012. Volgens de *National Commission for Justice and Peace* werden in 2009 20 christenen gedwongen zich te bekeren tot de islam en bekeerden in 2010 32 christenen zich tot de islam. NCJP, *Human Rights Monitor 2011*. Echter volgens een persbericht van Asia News registreerde één *madrassa* in Lahore in 2010 alleen al 693 bekeringen vanuit het christendom naar de islam. Het zou hierbij veelal gaan om gedwongen bekeringen. Asia News, *Pakistani Christians convert to Islam because of threats and intimidation*, 16 maart 2011. Ngo CLAAS meldt op haar website een aantal van 600 gedwongen bekeringen tot de islam. <http://www.claas.org.uk/display.asp?pageid=20>.

¹⁵² Persecution of Ahmadis in Pakistan during the Year 2011. A Summary, 31 december 2011. Monthly News Reports 2012. www.persecutionofahmadis.org. Nieuwsberichten Compass Direct d.d. 12 maart 2012, 31 augustus 2011, 25 juni 2010, 22 maart 2010, 22 februari 2010 en 14 januari 2010.

¹⁵³ AHRC, *Pakistan: The State of Human Rights in 2011*. Door de bekering tot de islam werd het eerder gesloten niet-islamitische huwelijk feitelijk als ontbonden beschouwd. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010)*, 13 september 2011.

gedwongen om met haar verkrachter te trouwen. De radicale *madrassas* die bij de bekering betrokken zijn, zorgen voor de juridische rugdekking van de dader.

De meeste ontvoeringen en gedwongen bekeringen vinden plaats in Punjab en Khyber-Pakhtunkhwa. Sommige bronnen melden dat jaarlijks minimaal 700 christelijke meisjes het slachtoffer worden van ontvoering en gedwongen bekering.¹⁵⁴ Andere bronnen gaan uit van lagere cijfers en melden dat hindoe meisjes vaker het slachtoffer worden van ontvoering en gedwongen bekering dan christelijke meisjes. Er zijn geen berichten bekend dat ook ahmadi meisjes ontvoerd en gedwongen bekeerd worden.

In de praktijk is het voor de familie van ontvoerde meisjes vrijwel onmogelijk om de praktijk van ontvoering juridisch aan te vechten. Naast het feit dat het de familie vaak ontbreekt aan financiële middelen, weigert de politie in veel gevallen onderzoek te verrichten en beslissen rechtbanken in veel gevallen, al dan niet onder druk van militante groepen, in het voordeel van de ontvoerders.¹⁵⁵

In november 2011 nam het parlement de *Prevention of Anti-Women Practices (Criminal Law Amendment) 2011* aan, dat onder meer gedwongen huwelijken strafbaar stelde op straffe van een gevangenisstraf van maximaal 10 jaar.¹⁵⁶ Het is echter nog onduidelijk wat de invloed van deze nieuwe wetgeving is op de praktijk van gedwongen bekeringen.

Interreligieuze relaties en huwelijken

In Pakistan komen interreligieuze relaties en huwelijken voor.¹⁵⁷ Er waren berichten dat gemengd gehuwde ahmadi's (ahmadi/(niet-ahmadi)moslim) werden lastiggevalen door moslimfamilieleden en/of de lokale moslimgemeenschap. Het ging dan bijvoorbeeld om intimidatie, (bedreigingen van) geweld of valse aanklachten.¹⁵⁸ Ook waren er berichten van intimidatie, geweld en beschuldigingen van blasfemie door moslimfamilieleden, radicale moslims en politie ingeval van relaties tussen christelijke mannen en moslimvrouwen.¹⁵⁹

5.4 Vrijheid van onderwijs en werkgelegenheid

Onderwijs

¹⁵⁴ AHRC, *Pakistan: The State of Human Rights in 2011*. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012. ALRC/ACAT, *Stakeholders Submission concerning the Universal Periodic Review of Pakistan*. Submitted by the Asian Legal Resource Centre and Action by Christians Against Torture France, 23 april 2012.

¹⁵⁵ AHRC, *Pakistan: The State of Human Rights in 2011*. HRCP, *State of Human Rights in 2011 - Pakistan*.

¹⁵⁶ Zie www.na.gov.pk/uploads/documents/1321415693_161.pdf.

¹⁵⁷ Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. Volgens Freedom House worden de meeste interreligieuze huwelijken in Pakistan overigens als onwettig beschouwd. Freedom House, *Freedom in the World 2012 - Pakistan*, 22 augustus 2012.

¹⁵⁸ Parliamentary Human Rights Group (PHRG), *Report of the PHRG Fact Finding Mission to Pakistan to examine the human rights situation of the Ahmadiyya community, 13th - 22nd February 2010*. Immigration and Refugee Board of Canada, *Pakistan: Inter-marriage between a non-Ahmadi muslim and an Ahmadi: whether the marriage would be legalized; the consequences for the couple and the officiant of the marriage*, 11 november 2009. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2011*, 30 juli 2012. In twee incidenten waarbij bekend is welke partner welk geloof aanhangt, ging het in beide gevallen om een ahmadi-man die met een moslimvrouw was getrouwd.

¹⁵⁹ AHRC, *Pakistan: The Christian community in Karachi needs immediate protection from imminent attacks by extremists*, 25 november 2010. HRCP, *State of Human Rights in 2010 - Pakistan*. Nieuwsberichten Compass Direct d.d. 28 september 2011, 19 mei 2011 en 24 augustus 2010. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2011*, 30 juli 2012.

Als ahmadi's zich inschrijven voor hoger onderwijs, moeten zij op het aanvraagformulier hun religie vermelden. Indien zij als moslim geregistreerd willen worden, dienen zij een verklaring te ondertekenen waarin zij verklaren dat Mohammed de laatste profeet is, dat de stichter van het ahmadi geloof een bedrieger is en dat zijn volgelingen niet-moslims zijn.¹⁶⁰ Een aantal bronnen meldt dat christenen ook problemen ondervinden bij het verkrijgen van toegang tot onderwijsinstellingen.¹⁶¹ Het *US Department of State* bericht daarentegen niet bekend te zijn met discriminatie van christenen bij de toegang tot onderwijsinstellingen.¹⁶²

Onder druk van haatcampagnes door moslim extremisten, worden ahmadi studenten soms van school verwijderd. Zo werden in oktober 2011 tien studenten en een leraar van een school in Punjab verwijderd vanwege het feit dat zij ahmadi waren.¹⁶³ In 2011 werd een christelijk meisje van school verwijderd na beschuldiging van blasfemie vanwege het verkeerd schrijven van een woord bij een examen.¹⁶⁴ Openbare scholen in Pakistan gebruiken nog steeds schoolboeken, waarin in negatieve zin over religieuze minderheden, met name over ahmadi's, wordt geschreven. Ook is het onderwijzen van religieuze intolerantie nog steeds wijdverbreid.¹⁶⁵ Volgens een rapport van de *National Commission for Justice and Peace* is in schoolboeken het aantal haatzaaiende teksten tegen religieuze minderheden de afgelopen jaren sterk toegenomen.¹⁶⁶ Verschillende bronnen spreken van toenemende islamisering van het Pakistaanse onderwijs.¹⁶⁷

In de verslagperiode werden volgens berichten ahmadi studenten het slachtoffer van discriminatie, geweld en beschuldigingen van blasfemie door leraren en medestudenten veelal op instigatie van lokale radicale religieuze groepen.¹⁶⁸ Radicale studentenorganisaties als *Islami Jamiat Talaba* (IJT) houden zich volgens bronnen actief bezig met het registreren en discrimineren van ahmadi studenten met als doel het onderwijs te zuiveren van ahmadi's.¹⁶⁹ Met name in de meer afgelegen gebieden van Pakistan zouden ahmadi studenten onder druk staan van lokale radicale religieuze groepen, waardoor zij gedwongen worden om hun identiteit te verbergen en naar stedelijke gebieden te verhuizen waar ahmadi's minder worden gediscrimineerd.¹⁷⁰ Volgens berichten werden in de verslagperiode ook ahmadi leraren het slachtoffer van discriminatie en werden verschillende ahmadi leraren vanwege hun geloof ontslagen.¹⁷¹ Ook christelijk studenten werden volgens

¹⁶⁰ Het gaat hierbij zowel om publieke als private onderwijsinstellingen (inclusief universiteiten). US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*.

¹⁶¹ Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. Website CLAAS, Equal educational rights (<http://www.claas.org.uk/disp-page.aspx?pageid=21>).

¹⁶² US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*.

¹⁶³ AHRC, *Pakistan: The State of Human Rights in 2011*. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012.

¹⁶⁴ HRCP, *State of Human Rights in 2011 – Pakistan*. Amnesty International, *Annual report 2012 – Pakistan*.

¹⁶⁵ United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*. Justitia et Pax e.a., *Pakistan CSOs Coalition contribution to the second Universal Periodic Review of Pakistan by the UN Human Rights Council*, september 2012.

¹⁶⁶ NCJP, *Education or Fanning Hate*, september 2012.

¹⁶⁷ Zo zouden veel studenten feitelijk gedwongen worden om tijdens hun studie voor het vak islam te kiezen omdat er geen alternatieve vakken zouden worden aangeboden. Ook zou het volgen van islamitisch religieus onderwijs (extra) beloond worden in het Pakistaans onderwijssysteem. British Pakistani Christian Association, *Universal Periodic Review. Submission to the United Nations Human Rights Council: 14th Session of the UPR Working Group Pakistan*. Website CLAAS, Equal educational rights (<http://www.claas.org.uk/disp-page.aspx?pageid=21>).

¹⁶⁸ Persecution of Ahmadi's in Pakistan during the Year 2011. A Summary, 31 december 2011. Monthly News Reports 2012. www.persecutionofahmadis.org. NCJP, *Human Rights Monitor 2011*.

¹⁶⁹ Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. AHRC, *Pakistan: The State of Human Rights in Pakistan in 2011*.

¹⁷⁰ AHRC, *Pakistan: The State of Human Rights in Pakistan in 2011*.

¹⁷¹ NCJP, *Human Rights Monitor 2011*. Persecution of Ahmadi's in Pakistan. Monthly News Reports 2012.

www.persecutionofahmadis.org. AHRC, *Pakistan: The State of Human Rights in 2011*. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012.

berichten het slachtoffer van discriminatie, (seksueel) geweld en gedwongen bekering door moslimleraren en medestudenten.¹⁷²

Werkgelegenheid

Naar verluidt hebben met name ahmadi's maar ook christenen in overheidsdienst te maken met achterstelling. Beide groepen zouden slechts beperkte promotiemogelijkheden hebben. Ook zouden sommige overheidsdiensten weigeren ahmadi's in dienst te nemen en ahmadi's overheidscontracten weigeren. Het wettelijke quotum van 5% van religieuze minderheden in federale overheidsdienst wordt volgens bronnen dan ook niet gehaald.¹⁷³

Volgens berichten ondervinden ahmadi's en christenen ook problemen in de particuliere werksfeer vanwege hun religie. Het zou hierbij niet alleen gaan om problemen met het krijgen van werk maar ook om discriminatie op de dagelijkse werkvloer.¹⁷⁴

5.5 Bewegingsvrijheid

In de praktijk wordt de bewegingsvrijheid van Pakistaanse burgers soms beperkt vanwege veiligheidsredenen, met name in de FATA, Khyber-Pakhtunkhwa en Baluchistan. De wet verbiedt verder het reizen naar Israël. Een Pakistaans paspoort is in alle landen geldig behalve in Israël.¹⁷⁵ Ook is het voor ahmadi's niet mogelijk voor de *Hajj* af te reizen naar Saoedi-Arabië.¹⁷⁶

Volgens berichten kwam het in de verslagperiode voor dat christenen onder dreiging van geweld door (radicale) moslims werden gedwongen hun woongebied te verlaten. Bij weigering konden christenen het slachtoffer worden van (soms dodelijk) geweld.¹⁷⁷ Ook ahmadi's werden volgens berichten onder dreiging van geweld door (radicale) moslims soms gedwongen hun woongebied te verlaten.¹⁷⁸ Tenslotte ontvluchtten in de verslagperiode met name christelijke gezinnen hun woonomgeving als gevolg van dreigingen van geweld door radicale moslims in verband met beschuldigingen van blasfemie (zie paragraaf 5.11).

Aanvraag van documenten

In Pakistan is het verplicht om vanaf de leeftijd van 18 jaar een identiteitskaart (*Computerized National Identity Card*) aan te vragen.¹⁷⁹ Een identiteitskaart is nodig om te kunnen stemmen, een bankrekening te openen en een paspoort aan te vragen. Niet iedere Pakistaanse burger beschikt echter over een identiteitskaart. Er

¹⁷² Nieuwsbericht Compass Direct d.d. 19 mei 2010. British Pakistani Christian Association, *Universal Periodic Review. Submission to the United Nations Human Rights Council: 14th Session of the UPR Working Group Pakistan*. CLAAS, *Fact-finding report on forced conversion, sexual violence (sodomy), maltreatment, kidnapping and violence against 20 years old christen boy Rabeel Aftab*, 24 oktober 2012.

¹⁷³ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*. Parliamentary Human Rights Group (PHRG), *Report of the PHRG Fact Finding Mission to Pakistan to examine the human rights situation of the Ahmadiyya community, 13th – 22nd February 2010*.

¹⁷⁴ Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*. NCJP, *Human Rights Monitor 2011*. British Pakistani Christian Association, *Universal Periodic Review. Submission to the United Nations Human Rights Council: 14th Session of the UPR Working Group Pakistan*.

¹⁷⁵ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012.

¹⁷⁶ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*.

¹⁷⁷ Nieuwsberichten Compass Direct d.d. 29 juli 2010, 8 juli 2010, 7 juni 2010, 27 mei 2010 en 25 mei 2010.

Redenen voor (de dreiging van) het geweld waren onder meer (dreigende) beschuldigingen en aangifte door christenen van (seksueel)geweld door moslims of (dreigende) beschuldigingen en aangifte door christenen van (valse) aanklachten van blasfemie door moslims.

¹⁷⁸ Persecution of Ahmadi's in Pakistan during the Year 2011. A Summary, 31 december 2011. Monthly News Reports 2012. www.persecutionofahmadis.org.

¹⁷⁹ Kinderen onder de 18 jaar dienen te worden geregistreerd door middel van een zogenoemd formulier B.

is in Pakistan vanaf 18 jaar een identificatieplicht maar deze wordt in de praktijk niet nauwgezet gehandhaafd.

Bij het aanvragen van een identiteitskaart of paspoort dient men informatie te overleggen over de religieuze gezindheid. Alle moslims die een nationale identiteitskaart of paspoort aanvragen dienen een verklaring te ondertekenen waarin zij verklaren dat Mohammed de laatste profeet is, dat de stichter van het ahmadi geloof een bedrieger is en dat zijn volgelingen niet-moslims zijn. Ahmadi's die ervoor kiezen deze verklaring te ondertekenen, kunnen beschuldigd worden van valsheid in geschrifte. Waarschijnlijk komt het zelden voor dat ahmadi's de verklaring ondertekenen, ondanks dat zij de verklaring mogelijk niet religieus bindend achten.¹⁸⁰ De meeste ahmadi's die over een nationale identiteitskaart of paspoort beschikken hebben bij de aanvraag laten aangeven dat zij 'ahmadi' zijn. Hun paspoort maakt hier dan ook melding van. Alleen op paspoorten (en niet op identiteitskaarten) staat vermeld tot welke religie men behoort.¹⁸¹ De religieuze gezindheid van Pakistaanse burgers wordt door de autoriteiten centraal geregistreerd. Deze database is volgens bronnen echter niet volledig omdat in Pakistan de registratieplicht niet nauwgezet wordt gehandhaafd. Onder meer het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft toegang tot deze nationale database.

5.6 Rechtsgang

Het justitieel apparaat in Pakistan omvat diverse rechtssystemen met overlappende en soms concurrerende jurisdicties, die zowel civielrechtelijk, strafrechtelijk als *sharia*-rechtelijk van aard zijn (zie ook paragraaf 2.2).¹⁸²

Bij politie en de rechterlijke macht komt op grote schaal corruptie voor. Daarnaast zijn rechtbanken in Pakistan niet onafhankelijk van de uitvoerende macht en beïnvloeden lokale politici, invloedrijke personen en (radicale) geestelijken de rechtsgang. Vooral lagere rechtbanken zijn gevoelig voor deze beïnvloeding. Hogere rechtbanken en het Hooggerechtshof worden in niet-politieke zaken over het algemeen als onafhankelijk beschouwd.¹⁸³

Aangifte van misdrijven

Als iemand bij de politie aangifte van een misdrijf wil doen, dan kan dat mondeling of schriftelijk. De politie stelt vervolgens een *First Information Report (FIR)* op. Het *FIR* is de wettelijke basis voor elke arrestatie.¹⁸⁴ De *FIR*'s worden met een uniek nummer geregistreerd in het politiebureau waar de aangifte is gedaan. Indien de politie een onderzoek instelt, zal de politie de verdachte in de regel direct arresteren, hoewel het ook voorkomt dat hier tijd overheen gaat en de verdachte – indien deze arrestatie vermoedt – nog kan vluchten. Het komt voor dat de politie

¹⁸⁰ Volgens een bron is het echter mogelijk om tegen betaling van steekpenningen de ondertekening van een dergelijke verklaring te omzeilen.

¹⁸¹ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*. 13 september 2011. Parliamentary Human Rights Group (PHRG), *Report of the PHRG Fact Finding Mission to Pakistan to examine the human rights situation of the Ahmadiyya community, 13th – 22nd February 2010*. Ahmadi's hebben er doorgaans geen moeite mee te verklaren dat zij 'ahmadi' zijn. Dat hun paspoort aangeeft dat zij 'ahmadi' zijn is dan ook vanuit religieus oogpunt geen bezwaar. Voor veel ahmadi's is het echter ondenkbaar te verklaren dat ze 'niet-moslim' zijn.

¹⁸² US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*. Justitia et Pax e.a., *Pakistan CSOs Coalition contribution to the second Universal Periodic Review of Pakistan by the UN Human Rights Council*, 2012.

¹⁸³ ICG, *Reforming the Judiciary in Pakistan*, 16 oktober 2008. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012.

¹⁸⁴ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012.

weigert om een aangifte te registreren en/of een nader onderzoek in te stellen.¹⁸⁵ Als de politie weigert om een aangifte te registreren, is het in principe mogelijk dit alsnog via een hogere politieautoriteit of rechtbank af te dwingen.¹⁸⁶ Succes is echter niet verzekerd en de weg via de rechtbank is tijdrovend en kostbaar. Volgens bronnen heeft diegene die aangifte doet recht op een kopie van het FIR. Volgens informatie van de *Immigration and Refugee Board of Canada* is het echter vanwege corruptie moeilijk om een kopie van het FIR te verkrijgen zonder steekpenningen te moeten betalen. Het zou makkelijker zijn om een niet-officieel kopie te verkrijgen dan een officieel kopie.¹⁸⁷

Bescherming van religieuze minderheden

Volgens bronnen heeft de rechterlijke macht in Pakistan de mensenrechten van religieuze minderheden gedurende de verslagperiode onvoldoende beschermd. Blasfemiewetgeving, die in theorie alle religies moet beschermen, werd in de praktijk vrijwel uitsluitend gebruikt tegen personen die de naam van de (soennitische) islam hadden besmeurd en niet om andere religies te vrijwaren van blasfemistische uitingen. In het geval dat religieuze minderheden gekwetst werden in hun religieuze gevoelens, werd de blasfemiewetgeving vrijwel niet toegepast en werden nauwelijks rechtszaken aangespannen.¹⁸⁸ Rechters stonden onder grote druk van radicale religieuze groeperingen om streng op te treden tegen veronderstelde beledigingen aan het adres van de orthodoxe islam. Het recht op een eerlijk proces was hierdoor niet gegarandeerd. Volgens bronnen neemt de politie onderzoek naar misdrijven tegen religieuze minderheden in de regel weinig serieus en wordt in veel gevallen geen strafvervolgning ingezet tegen de daders. Ook wordt in dit verband geregeld op het slachtoffer druk (in de vorm van intimidatie, bedreiging en/of geweld) uitgeoefend door politici, rechtbank, politie, familie van daders of radicale moslims om de zaak niet door te zetten.¹⁸⁹ Naar verluidt wordt van veel misdrijven tegen religieuze minderheden overigens helemaal geen aangifte gedaan.¹⁹⁰ Religieuze minderheden stellen verder dat zij bij de vaststelling van financiële compensatie bij misdrijven gediscrimineerd worden ten opzichte van moslims en een ahmadi bron meldt dat ahmadi's in sommige gevallen bij misdrijven zwaarder worden gestraft dan moslims.¹⁹¹ Andere bronnen bevestigen dit echter niet.

Rechtszaken wegens blasfemie

Sinds 1986 zijn volgens bronnen in Pakistan in verband met blasfemie meer dan 1.000 rechtszaken geregistreerd. Bijna 2/3 van deze rechtszaken zijn in Punjab geregistreerd. Hoewel een groot deel van deze rechtszaken tegen moslims werd aangespannen, waren religieuze minderheden als ahmadi's en christenen

¹⁸⁵ Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. Dit kan te maken hebben met onder meer politiek druk, capaciteitsgebrek en vooral (niet) betaalde steekpenningen.

¹⁸⁶ Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. Nieuwsbericht Compass Direct d.d. 6 juni 2012.

¹⁸⁷ Immigration and Refugee Board of Canada, *Pakistan: First Information Reports (FIRs)*, 4 november 2010.

¹⁸⁸ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010)*, 13 september 2011.

¹⁸⁹ Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010)*, 13 september 2011. HRCP, *State of Human Rights Pakistan, 2010 en 2011*. Nieuwsberichten Compass Direct d.d. 21 mei 2012, 21 september 2011, 13 juni 2011, 18 januari 2011 en 25 mei 2010. Justitia et Pax e.a., *Pakistan CSOs Coalition contribution to the second Universal Periodic Review of Pakistan by the UN Human Rights Council*, 2012. British Pakistani Christian Association, *Universal Periodic Review. Submission to the United Nations Human Rights Council: 14th Session of the UPR Working Group Pakistan*.

¹⁹⁰ Nieuwsberichten Compass Direct d.d. 21 oktober 2010, 16 augustus 2010 en 7 juni 2010. Redenen hiervoor zijn onder meer gebrek aan financiële middelen, vrees voor intimidatie, geweld of valse beschuldigingen van blasfemie.

¹⁹¹ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010) en 2011*.

verhoudingsgewijs vaker het slachtoffer.¹⁹² Ahmadi's werden aangeklaagd zowel op basis van de blasfemiewetten als op basis van specifieke anti-ahmadi-wetgeving (artikelen 298 B/C).¹⁹³ Volgens verschillende bronnen is in de afgelopen jaren het aantal beschuldigingen van blasfemie tegen ahmadi's en christenen toegenomen.¹⁹⁴ Niet alle beschuldigingen van blasfemie resulteren overigens in een formele rechtszaak.

Volgens gegevens van de *National Commission for Justice and Peace* werden in 2009 in totaal 114 personen (59 ahmadi's, 47 moslims en 8 christenen), in 2010 in totaal 38 personen (14 christenen, 10 moslims, 7 hindoes en 6 ahmadi's) en in 2011 in totaal 40 personen (23 moslims, 15 christenen, 1 hindoe en 1 ahmadi) aangeklaagd wegens blasfemie.¹⁹⁵ Andere bronnen geven echter andere cijfers.¹⁹⁶ Het is onmogelijk om het exacte aantal rechtszaken in verband met blasfemie vast te stellen omdat er geen centrale registratie van strafzaken is.¹⁹⁷ In 2008 werd de gehele ahmadi-gemeenschap van Rabwah aangeklaagd wegens blasfemie, ondanks het feit dat zo'n collectieve aanklacht volgens de Pakistaanse wet niet mogelijk is. Met betrekking tot deze aanklacht hebben zich in de verslagperiode geen nieuwe ontwikkelingen voorgedaan.

Volgens een ahmadi bron zijn in de verslagperiode verschillende (prominente) ahmadi vanwege hun geloof ook vals beschuldigd van andere misdrijven als moord of vernietiging van eigendommen en aangeklaagd op basis van niet-blasfemistische artikelen van de *Penal Code*.¹⁹⁸ Ook *Human Rights Commission of Pakistan* en *Human Rights Watch* berichten dat in de verslagperiode ahmadi's vanwege hun

¹⁹² Volgens het *Jinnah Institute* zijn sinds 1986 in totaal 476 rechtszaken tegen moslims, 479 tegen ahmadi's en 180 tegen christenen aangespannen wegens blasfemie. *Jinnah Institute, A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. Volgens de *National Commission of Justice and Peace* zijn sinds 1986 in totaal 450 rechtszaken tegen moslims, 456 tegen ahmadi's, 133 tegen christenen en 21 tegen hindoes aangespannen wegens blasfemie. Inter Press Service, *Pakistan: Blasphemy Law Carries Over Into New Year*, 1 januari 2011. Zie ook United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012 en Freedom House, *Policing Belief: The Impact of Blasphemy Laws on Human Rights*.

¹⁹³ Volgens de website www.thepersecution.org zijn in de periode 1984 – 2009 ruim 3.800 ahmadi's aangeklaagd voor religieuze overtredingen. Hiervan zouden 295 ahmadi's zijn beschuldigd van overtreding van artikel 295-C en minimaal 965 ahmadi's van overtreding van de artikelen 298-B/C van de *Penal Code*. Niet bekend is op basis van welk artikel van de *Penal Code* de overige ahmadi's zijn aangeklaagd. Volgens de *United States Commission on International Religious Freedom* werden in 2009 in totaal 57 ahmadi's aangeklaagd op basis van anti-Ahmadi wetgeving en 37 ahmadi's op basis van blasfemiewetgeving sec. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2010 - Pakistan*, mei 2010. Volgens Human Rights Watch werden in 2010 minimaal 70 ahmadi's aangeklaagd op basis van de artikelen 295 en 298 van de *Penal Code*. Human Rights Watch, *Pakistan: Prosecute Ahmadi Massacre Suspects*, 27 mei 2012.

¹⁹⁴ Human Rights Watch, *World Report 2012 - Pakistan*.

¹⁹⁵ NCJP, *Human Rights Monitor 2011*. NCJP, *Life on the Margins. A study on the minority women in Pakistan*, februari 2012.

¹⁹⁶ Volgens Human Rights Watch werden in 2010 minimaal 70 ahmadi's aangeklaagd op basis van de artikelen 295 en 298 van de *Penal Code*. Human Rights Watch, *Pakistan: Prosecute Ahmadi Massacre Suspects*, 27 mei 2012. De *Human Rights Commission of Pakistan* registreerde in 2010 in totaal 59 blasfemie zaken, waarvan 31 tegen moslims, 7 tegen christenen, 15 tegen ahmadi's en 6 tegen hindoes. HRCF, *State of Human Rights in 2010*. De *Human Rights Commission of Pakistan* registreerde in 2011 in totaal 28 blasfemiezaken, waarvan 20 tegen moslims, 6 tegen christenen en 2 tegen ahmadi's. HRCF, *State of Human Rights in 2011*. Volgens het rapport *Persecution of Ahmadi's in Pakistan during the Year 2011. A Summary*. (www.persecutionofahmadis.org) registreerde de politie in 2011 drie nieuwe zaken tegen ahmadi's wegens blasfemie (artikel 295-B, 295-C en 298-C van de *Penal Code*). Volgens de *Asian Human Rights Commission* werden in 2011 in totaal 161 personen beschuldigd van blasfemie. AHRF, *Pakistan: The State of Human Rights in 2011*.

¹⁹⁷ Dit betekent dat elke organisatie alleen de haar bekende rechtszaken meldt. Zo registreerde *Human Rights Commission of Pakistan* in 2010 slechts 2 blasfemiezaken in de provincie Sindh maar meldde tevens dat de politie in Sindh 49 blasfemiezaken had geregistreerd. HRCF, *State of Human Rights in 2010*.

¹⁹⁸ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010)*, 13 september 2011. Volgens het rapport *Persecution of Ahmadi's in Pakistan during the Year 2011. A Summary*. (www.persecutionofahmadis.org) registreerde de politie in 2011 36 rechtszaken tegen ahmadi's op religieuze gronden, waarbij het in 33 gevallen om niet-blasfemische overtredingen ging.

geloof zijn aangeklaagd op basis van niet-blasfemistische artikelen van de *Penal Code*.¹⁹⁹

In veel gevallen zijn aanklachten wegens blasfemie ingegeven door persoonlijke of zakelijke (vaak landeigendom) conflicten. Aanklachten wegens blasfemie zijn dan ook veelal vals en nauwelijks onderbouwd.²⁰⁰ Voor zover bekend is echter nog niemand strafrechtelijk vervolgd voor het doen van een valse aangifte. In de verslagperiode werden volgens de *National Commission for Justice and Peace* verschillende aanklachten van blasfemie door de rechter niet-ontvankelijk verklaard in verband met gebrek aan bewijs of onvoldoende onderzoek door de autoriteiten.²⁰¹ Volgens *Freedom House* was dit echter eerder uitzondering dan norm.²⁰² Hoewel eind oktober 2004 een wetsvoorstel is aangenomen waarin wordt bepaald dat alle beschuldigingen van blasfemie door een senior politiebeambte onderzocht moeten worden, alvorens de tenlastelegging tot stand komt, wordt deze wet niet eenduidig toegepast.²⁰³

Rechters bij de lagere gerechtshoven stonden in de verslagperiode onder grote druk van radicale geestelijken en militante moslims om verdachten die tot een religieuze minderheid behoren te veroordelen, ook bij minimaal bewijs. Soms werden politiefunctionarissen en (lagere) rechters omgekocht om op basis van valse beschuldigingen verdachten veroordeeld te krijgen. Militante moslims probeerden massaal rechtszaken bij te wonen, waarbij zij zowel de rechter als de advocaat van de verdachte intimideerden en soms met de dood bedreigden. In een aantal gevallen werden deze (doods)bedreigingen ook daadwerkelijk uitgevoerd (zie paragraaf 5.11). Als gevolg van deze druk werden verdachten dan ook in veel gevallen door een lagere rechtbank schuldig bevonden en veroordeeld, in sommige gevallen tot levenslang of tot de doodstraf. Hogere rechtbanken spraken in veel gevallen de veroordeelden alsnog vrij, al dan niet in verband met gebrek aan bewijs. Het duurt echter vaak jaren voordat een zaak in hoger beroep wordt behandeld. Betrokkenen brengen daarom soms jaren in de gevangenis door, soms in eenzame afzondering, voordat zij eventueel worden vrijgesproken.²⁰⁴ Volgens verschillende bronnen werd geregeld aan personen die vanwege blasfemie gearresteerd waren, vrijlating op borgtocht geweigerd vanwege het risico dat betrokkene zou vluchten. Ook zou de vrees voor de eigen veiligheid of de veiligheid van de verdachte in verband met geuite (doods)bedreigingen een rol spelen bij het weigeren van een borgtocht.²⁰⁵ Een andere bron meldt dat ahmadi verdachten veelal op borgtocht werden vrijgelaten. Christelijke verdachten zou het daarentegen veelal aan financiële middelen ontbreken om de (vaak hoge) borgtocht te betalen. Indien personen werden vrijgesproken of op borgtocht werden vrijgelaten, kregen zij en/of

¹⁹⁹ Human Rights Watch, *Pakistan: Prosecute Ahmadi Massacre Suspects*, 27 mei 2012. HRCP, *State of Human Rights in 2010*.

²⁰⁰ Parliamentary Human Rights Group (PHRG), *Report of the PHRG Fact Finding Mission to Pakistan to examine the human rights situation of the Ahmadiyya community, 13th - 22nd February 2010*. Nieuwsberichten Compass Direct d.d. 22 januari 2010, 24 maart 2010, 29 juni 2010, 15 april 2011, 15 juni 2011, 30 januari 2012 en 22 mei 2012.

²⁰¹ Amnesty International, *Annual Report 2011 - Pakistan*.

²⁰² Freedom House, *Policing Belief: The Impact of Blasphemy Laws on Human Rights*.

²⁰³ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010 en 2011)*. Redenen zijn onder meer capaciteitsgebrek, onwilligheid/vooringenomenheid of intimidatie door radicale groeperingen. Freedom House, *Policing Belief: The Impact of Blasphemy Laws on Human Rights*.

²⁰⁴ Freedom House, *Policing Belief: The Impact of Blasphemy Laws on Human Rights*. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012. ICG, *Reforming Pakistan's Criminal Justice System*, 6 december 2010.

²⁰⁵ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012. Freedom House, *Policing Belief: The Impact of Blasphemy Laws on Human Rights*. Parliamentary Human Rights Group (PHRG), *Report of the PHRG Fact Finding Mission to Pakistan to examine the human rights situation of the Ahmadiyya community, 13th - 22nd February 2010*.

hun familie in veel gevallen te maken met discriminatie, verbanning uit de gemeenschap of geweld door (radicale) moslims (zie ook paragraaf 5.11).²⁰⁶

In augustus 2012 werd in Islamabad een minderjarig christelijk meisje, Rimsha Masih, van vermoedelijk 14 jaar en verstandelijk beperkt, gearresteerd op beschuldiging van het verbranden van enkele pagina's van de koran. Als gevolg van bedreigingen ontvluchten ongeveer 400 christelijke families hun woongebied. Opvallend in deze zaak is dat zowel de Pakistaanse regering als de politieke oppositie haar afkeuring uitsprak over de zaak. De Pakistaanse president gelastte bovendien een onderzoek naar de gebeurtenissen rondom de arrestatie. Ook uitzonderlijk is dat in verband met deze zaak een lokale imam is opgepakt waarvan het vermoeden bestaat dat hij betrokken zou zijn geweest bij het in scene zetten van de bewijsvoering tegen dit meisje. Het meisje werd eind augustus 2012 op borgtocht vrijgelaten en met haar familie op een veilig onderduikadres ondergebracht.²⁰⁷ In november 2012 verwierp het *Islamabad High Court* alle tegen Rimsha Masih ingediende aanklachten.²⁰⁸

Veroordelingen wegens blasfemie

Aangezien er geen centrale registratie van strafzaken is, is het niet mogelijk om precies aan te geven hoeveel veroordelingen in de verslagperiode tegen ahmadi's en christenen zijn uitgesproken wegens blasfemie. Volgens de *Human Rights Commission of Pakistan* zijn in 2010 minimaal 16 personen veroordeeld vanwege blasfemie. Het ging hierbij om twee personen (1 moslim en 1 christen) die veroordeeld werden tot de doodstraf op grond van artikel 295-C. Twee personen (2 moslims) werden veroordeeld tot 40 jaar gevangenisstraf op grond van de artikelen 295-A en 295-C. Zeven personen (allen ahmadi's) werden veroordeeld tot 2 jaar, respectievelijk 3 jaar gevangenisstraf op grond van artikel 298-C. Drie personen (1 moslim en 2 christenen) werden veroordeeld tot levenslang op grond van artikel 295-B en twee personen (twee moslims) werden veroordeeld tot 2 jaar, respectievelijk 10 jaar gevangenisstraf op grond van artikel 295-B.²⁰⁹ Volgens een bericht van *Compass Direct* werd in 2010 ook een christelijk echtpaar veroordeeld tot levenslang op grond van artikel 295-B.²¹⁰

In 2011 zouden volgens de *Human Rights Commission of Pakistan* minimaal 7 personen zijn veroordeeld vanwege blasfemie. Het ging hierbij om drie personen (allen moslims) die veroordeeld werden tot de doodstraf op basis van artikel 295-C. Vier personen (allen moslims) werden veroordeeld tot levenslang, respectievelijk 40 jaar gevangenisstraf op grond van artikel 295-B.²¹¹ Volgens een rapport van een ahmadi-organisatie werden in 2011 ook twee ahmadi's veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf op grond van artikel 298-C.²¹²

5.7 Arrestaties en detenties

Tijdens de verslagperiode kwamen willekeurige arrestaties van ahmadi's en christenen geregeld voor. Zo werden bijvoorbeeld christenen door de politie gearresteerd en vals beschuldigd van het bezit van alcohol met als doel hen geld af

²⁰⁶ Freedom House, *Policing Belief: The Impact of Blasphemy Laws on Human Rights*.

²⁰⁷ Nieuwberichten Compass Direct d.d. 30 augustus 2012, RD d.d. 3 september 2012 en ND d.d. 8 september 2012.

²⁰⁸ BBC News, *Pakistan Rimsha blasphemy case dropped*, 20 november 2012.

²⁰⁹ HRCF, *State of Human Rights in 2010 - Pakistan*.

²¹⁰ Nieuwsbericht Compass Direct d.d. 10 maart 2010.

²¹¹ HRCF, *State of Human Rights in 2011 - Pakistan*.

²¹² Persecution of Ahmadis in Pakistan during the Year 2011. A Summary, 31 december 2011.

www.persecutionofahmadis.org.

te persen.²¹³ In andere gevallen werden ahmadi's en christenen zonder enig bewijs van blasfemie beschuldigd en gearresteerd (zie ook paragraaf 3.1.2 en 5.6).

In de verslagperiode werden minimaal vijf personen (twee christenen en drie moslims), die beschuldigd waren van blasfemie, vermoord door militante moslims tijdens hun voorlopige hechtenis.²¹⁴

De gevangenen in Pakistan zijn overvol en de omstandigheden in de gevangenen zijn over het algemeen slecht. Volgens bronnen vinden in Pakistaanse gevangenen mishandelingen, martelingen en buitengerechtelijke executies plaats.²¹⁵ De gevangenen in het land zijn ingedeeld in drie verschillende klassen (A, B en C), afhankelijk van de kwaliteit van de voorzieningen, het voedsel, en dergelijke. Klasse C is de laagste klasse. Gevangenen die tot een religieuze minderheid behoren, verblijven in de regel in de laagste klasse gevangenen en veelal onder slechtere omstandigheden dan andere gevangenen. Zij worden naar verluidt ook vaker het slachtoffer van geweld door medegevangenen of bewaarders, met name als zij verdacht worden van blasfemie. In sommige gevallen worden gevangenen die tot een religieuze minderheid behoren om veiligheidsredenen apart gedetineerd.²¹⁶

5.8 Mishandeling en foltering

In de verslagperiode hebben de Pakistaanse autoriteiten zich schuldig gemaakt aan mishandeling en foltering van personen die in voorlopige bewaring of detentie verbleven.²¹⁷ Volgens ahmadi- en christelijke bronnen lopen ahmadi's en christenen meer kans om slachtoffer te worden van mishandeling en foltering dan andere groepen.²¹⁸ In de verslagperiode stierven minimaal drie van blasfemie verdachte personen (allen christen) tijdens voorlopige hechtenis of detentie. Volgens verschillende mensenrechtenorganisaties was hier sprake van moord.²¹⁹

5.9 Verdwijningen

Jaarlijks worden volgens bronnen minimaal 1.000 personen die tot religieuze minderheden behoren, ontvoerd en gedwongen tot de islam bekeerd. Het zou hierbij onder meer gaan om minderjarige christenmeisjes (zie paragraaf 5.3).²²⁰ Ook

²¹³ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*.

²¹⁴ United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Reports 2011 en 2012 – Pakistan*. Freedom House, *Policing Belief: The Impact of Blasphemy Laws on Human Rights*. Ook werd op twee ahmadi's in voorlopige hechtenis een vergeefse moordpoging gedaan. HRCP, *State of Human Rights in 2010 – Pakistan*.

²¹⁵ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012. ICG, *Reforming Pakistan's Prison System*, 12 oktober 2012.

²¹⁶ Freedom House, *Policing Belief: The Impact of Blasphemy Laws on Human Rights*. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*. Human Rights First, *Human Rights First Submission to the Office of the High Commissioner for Human Rights Universal Periodic Review: Pakistan 2012*. British Pakistani Christian Association, *Universal Periodic Review. Submission to the United Nations Human Rights Council: 14th Session of the UPR Working Group Pakistan*.

²¹⁷ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012. NCJP, *Human Rights Monitor 2011*.

²¹⁸ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010)*, 13 september 2011.

²¹⁹ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Reports 2011 en 2012 – Pakistan*. Freedom House, *Policing Belief: The Impact of Blasphemy Laws on Human Rights*. HRCP, *State of Human Rights in 2011*.

²²⁰ AHRC, *Pakistan: The State of Human Rights in 2011*.

werden volgens berichten in de verslagperiode verschillende ahmadi's en christenen ontvoerd door criminelen en/of radicale moslimgroepen vanwege losgeld of intimidatie.²²¹

5.10 Doodstraf

In Pakistan wachten naar schatting 8.000 ter dood veroordeelden op de uitvoering van hun doodvonnis. Jaarlijks worden honderden personen tot de doodstraf veroordeeld.²²² Volgens de wetgeving (*Penal Code* en *Hudood Ordinances*) kunnen in totaal 27 misdrijven (waaronder blasfemie) worden bestraft met de doodstraf.²²³ Volgens berichten zou er echter een wet in voorbereiding zijn om de doodstraf formeel om te zetten in een levenslange gevangenisstraf.²²⁴ Op 15 november 2012 werd een in 2008 tot de doodstraf veroordeelde militair in Punjab opgehangen. Dit was de eerste executie van een doodstraf sinds 2009 toen *de facto* een moratorium op de uitvoering van de doodstraf van kracht werd.²²⁵

In de verslagperiode werden verschillende leden van religieuze minderheden op grond van de blasfemiewetgeving (zie paragraaf 3.1.2) strafrechtelijk vervolgd en ter dood veroordeeld.²²⁶ Volgens de *Human Rights Commission of Pakistan* werden in 2011 8 personen (moslims, ahmadi's en christenen) op basis van artikel 295-C aangeklaagd en 3 personen (allen moslims) tot de doodstraf veroordeeld.²²⁷ In 2010 zouden 18 personen (moslims, ahmadi's, christenen en hindoes) op basis van artikel 295-C zijn aangeklaagd en 2 personen (een christen en een moslim) tot de doodstraf zijn veroordeeld.²²⁸ Volgens bronnen zijn in de verslagperiode geen personen die zich van de islam hebben bekeerd tot het ahmadi-, respectievelijk christelijk geloof, ter dood veroordeeld.

De meest *high-profile* rechtszaak en veroordeling in de verslagperiode is de zaak tegen Asia Bibi, de eerste christelijke vrouw die tot de doodstraf werd veroordeeld. In november 2010 werd Asia Bibi op basis van een mondeling getuigenis schuldig bevonden aan blasfemie en veroordeeld tot de doodstraf. Zij zou tijdens een conflict bij een waterbron de profeet Mohammed hebben beledigd. Asia Bibi ontkent echter deze beschuldiging en is in hoger beroep gegaan bij het *Lahore High Court*. Op advies van de voormalige minister voor Minderheden, Shahbaz Bhatti, verklaarde president Zardari Asia Bibi gratie te willen verlenen als het hoger beroep niet snel zou worden behandeld.²²⁹ In december 2010 verbood het *Lahore High Court* hem echter dit voornemen. Het verlenen van gratie zou ingaan tegen de religieuze wetgeving. Bovendien diende de zaak nog in hoger beroep. Ook waren er bedreigingen vanuit extremistisch islamitische hoek. In november eiste de islamitische *Jamaat-e-Islami* partij dat Asia Bibi zou worden opgehangen. In

²²¹ HRCF, *State of Human Rights in 2011 - Pakistan*. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010) en 2011*. Nieuwsbericht Compass Direct d.d. 7 maart 2012. AHRC, *Pakistan: Government makes no effort to halt the persecution and killings of Ahmadi's*, 12 maart 2012. Persecution of Ahmadi's in Pakistan during the Year 2011. A Summary, 31 december 2011. www.persecutionofahmadis.org. Ontvoeringen door criminelen en/of radicale moslimgroepen voor losgeld is overigens een fenomeen dat in geheel Pakistan voorkomt en niet alleen ahmadi's en christenen treft.

²²² In 2010 werden 356 personen en in 2011 313 personen tot de doodstraf veroordeeld.

²²³ ICG, *Reforming Pakistan's Prison System*, 12 oktober 2012. In 2010 werden 356 personen en in 2011 313 personen tot de doodstraf veroordeeld.

²²⁴ Amnesty International, *Pakistan execution condemned amid moves to abolish death penalty*, 15 november 2012.

²²⁵ Human Rights Watch, *Pakistan: Execution ends moratorium on death penalty*, 21 november 2012.

²²⁶ United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Reports 2011 en 2012 - Pakistan*.

²²⁷ HRCF, *State of Human Rights in 2011 - Pakistan*.

²²⁸ HRCF, *State of Human Rights in 2010 - Pakistan*.

²²⁹ Minister Bhatti concludeerde na onderzoek dat de zaak Bibi was ingegeven door persoonlijke vijandigheid en adviseerde een presidentieel pardon.

december 2010 zette een radicale geestelijke een prijs van 6.000 \$ op haar hoofd. Twee vooraanstaande Pakistaanse politici, de gouverneur van Punjab, Salman Taseer, en de minister voor Minderheden, Shahbaz Bhatti, die hun steun betuigden aan Aasia Bibi en zich kritisch uitlieten over de blasfemiewetgeving, werden begin 2011 vermoord (zie paragraaf 5.1).²³⁰ Het hoger beroep in de zaak loopt nog. Op last van president Zardari wordt Aasia Bibi in de gevangenis apart gedetineerd om veiligheidsredenen. In oktober 2011 werd Aasia Bibi in de gevangenis aangevallen door een bewaker.²³¹

Eind 2011 zouden minstens 14 personen in de gevangenis verblijven die op basis van de blasfemiewetgeving ter dood zijn veroordeeld. Van een onbekend aantal loopt de zaak nog in hoger beroep.²³²

Hoewel tot nu toe geen enkele doodstraf in blasfemiezaken is uitgevoerd, kunnen beschuldigingen van blasfemie leiden tot jarenlange detentie, mishandeling en moord.²³³ In de verslagperiode werden verschillende leden van religieuze minderheden, die beschuldigd waren van blasfemie, vermoord.²³⁴ In de periode 1986-2010 zouden in totaal 34 personen (waarvan 17 niet-moslims), die beschuldigd waren van overtreding van artikel 295-C, zijn vermoord.²³⁵

5.11 Geweld tegen ahmadi's en christenen

Volgens verschillende bronnen is het geweld tegen religieuze minderheden in de verslagperiode toegenomen.²³⁶ Hoewel algemeen wordt aangenomen dat slechts een kleine groep verantwoordelijk is voor dit geweld, is de discriminatoire wetgeving, de publieke promotie van religieuze intolerantie, het gebrek aan politiebescherming en het niet vervolgen van de daders een voedingsbodem voor geweld tegen met name ahmadi's en christenen.²³⁷

Er waren in de verslagperiode aanvallen en aanslagen door radicale moslimgroepen op religieuze plaatsen en bijeenkomsten van ahmadi's.²³⁸ Zo werden op 28 mei 2010 bij een aanval op twee ahmadi moskeeën in Lahore ruim 80 ahmadi's gedood door gewapende groepen geassocieerd met *Tehrik-i-Taliban Pakistan* (TTP).²³⁹ Ook waren er verschillende berichten van aanvallen en aanslagen op kerken door militante moslims. Zo vielen op 16 mei 2010 40 militante moslims de *Christian*

²³⁰ United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2011 - Pakistan*, 28 april 2011.

²³¹ United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Reports 2011 en 2012 - Pakistan*.

²³² United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012.

²³³ Freedom House, *Freedom in the World 2012- Pakistan*, 22 augustus 2012.

²³⁴ Freedom House, *Policing Belief: The Impact of Blasphemy Laws on Human Rights*. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Reports 2011 en 2012 - Pakistan*.

²³⁵ HRCRP, *State of Human Rights in 2010 - Pakistan*.

²³⁶ Amnesty International, *Annual Reports*. Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. HRCRP, *State of Human Rights - Pakistan, 2010 en 2011*. Justitia et Pax e.a, *Pakistan CSOs Coalition contribution to the second Universal Periodic Review of Pakistan by the UN Human Rights Council*, 2012.

²³⁷ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010) en 2011*.

²³⁸ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010) en 2011*. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report Pakistan 2011 en 2012*. Persecution of Ahmadis in Pakistan during the Year 2011. A Summary, 31 december 2011. Monthly News Reports 2012. www.persecutionofahmadis.org.

²³⁹ Bij een vervolgaanval op een ziekenhuis waar gewonden werden verpleegd werden drie dagen later nog eens zes personen gedood. Amnesty International, *Annual Report 2011 - Pakistan*.

Abundant Life Church in Karachi aan.²⁴⁰ Aanvallen op kerken vonden onder meer plaats in Lahore (Punjab), Hyderabad en Karachi (Sindh) en Mardan (Khyber-Pakhtunkhwa).²⁴¹

In de verslagperiode werden ook individuele ahmadi's en christenen het slachtoffer van (dreigingen van) religieus geweld door (militante) moslims.²⁴² Volgens de *Human Rights Commission of Pakistan* zijn in de periode 1984 -2010 in totaal 202 ahmadi's gedood vanwege hun geloof. In 2010 zouden 99 ahmadi's vanwege hun geloof zijn gedood (waarvan ruim 80 bij de aanvallen in Lahore in mei 2010) en in 2011 minimaal zes.²⁴³ Volgens Amnesty International werden in 2009 minimaal 11 ahmadi's en 9 christenen vanwege hun geloof gedood.²⁴⁴

Beschuldigingen van blasfemie tegen ahmadi's en christenen gaan vaak gepaard met geweld. Volgens een bron wordt slechts een klein aantal formeel beschuldigd van blasfemie en worden de meeste ahmadi's en christenen lastig gevallen zonder formele beschuldiging.²⁴⁵ Vooral christelijke verdachten van blasfemie, hun familie en religieuze leefgemeenschap werden geregeld bedreigd en/of aangevallen door grote groepen (radicale) moslims. Als gevolg van dit geweld ontvluchtten duizenden christelijke families, al dan niet permanent, hun woongebied. Zo viel in augustus 2009 in Gojra (Punjab) een groep van 1.000 moslims, naar verluidt behorende tot de *Sipah-e-Sahaba Pakistan* (SSP), een christelijke gemeenschap aan na geruchten dat christenen de koran zouden hebben ontheiligd. Bij dit geweld werd een kerk en 40 woonhuizen verwoest en kwamen acht christenen om.²⁴⁶ Bij veel blasfemierechtszaken zetten radicale moslimgroepen de rechter onder druk door publiekelijk bedreigingen te uiten. Ook dreigden zij verdachten te doden als zij zouden worden vrijgesproken. Ahmadi's en christenen die werden vrijgesproken

²⁴⁰ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010)*, 13 september 2011.

²⁴¹ Redenen voor de aanvallen waren in veel gevallen intimidatie en wraak voor bijvoorbeeld vermeende koranverbrandingen. Soms werden kerken verwoest om plaats te maken voor de bouw van een moskee. Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010) en 2011*. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report Pakistan 2011 en 2012*.

²⁴² United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010)*, 13 september 2011. Persecution of Ahmadis in Pakistan during the Year 2011. A Summary, 31 december 2011. Monthly News Reports 2012. www.persecutionofahmadis.org. Nieuwsberichten Compass direct d.d. 07 oktober 2012, 22 maart 2011, 7 januari 2011, 29 juli 2010, 8 juli 2011 en 22 maart 2010. Volgens deze nieuwsberichten werden christenen om verschillende redenen vermoord: weigering om het woongebied te verlaten, beschuldiging van blasfemie of weigering zich te bekeren. Vaak mondde een persoonlijk of zakelijk conflict uit in een religieus conflict.

²⁴³ HRC, *State of Human Rights - Pakistan, 2010 en 2011*. Het ging hier bijvoorbeeld om een ahmadi-leider die in januari 2010 werd doodgeschoten omdat hij politiebescherming zou hebben gevraagd. Daily Times, *Ahmadi leader shot dead in Ferozewala*, 6 januari 2010. In april 2010 werden opnieuw drie ahmadi's doodgeschoten na het ontvangen van eerdere doodsb bedreigingen. Zij hadden naar verluidt verzoeken om politiebescherming gevraagd. Dawn, *Slain Ahmadis had sought police protection*, 3 april 2010. In 2011 werden onder meer de bekende ahmadi advocaat Malik Mabroor Ahmad en een bekeerde ahmadi-leraar vermoord. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012. Daarnaast zouden er jaarlijks tientallen mislukte moordaanslagen op ahmadi's zijn uitgevoerd. Persecution of Ahmadis in Pakistan during the Year 2011. A Summary, 31 december 2011. www.persecutionofahmadis.org.

²⁴⁴ Amnesty International, *Annual Report 2010 - Pakistan*.

²⁴⁵ Nieuwsbericht Compass Direct d.d. 28 september 2011.

²⁴⁶ Volgens de *Human Rights Commission of Pakistan* was het een vooropgezette actie en wist de politie vooraf van de aanval maar greep zij niet in. UNGA HRC, *Written statement submitted by the International Association for Religious Freedom, a non-governmental organization in general consultative status, A/HRC/19/NGO/127*, 28 februari 2012. In een vergelijkbaar incident vielen in april 2011 in Gujranwala (Punjab) ongeveer 2.000 moslims de christelijke gemeenschap aan vanwege de vondst van een verbrande koran. Ongeveer 500 christenen ontvluchtten de gemeenschap. Ongeveer een derde van hen keerde niet meer terug. De terugkeerders zouden voor hun leven vrezen en hun geloof niet openlijk kunnen praktiseren. UNGA HRC, *Written statement submitted by the Jubilee Campaign, a non-governmental organization in special consultative status, A/HRC/20/NGO/16*, 7 juni 2012. Zie ook nieuwsberichten Compass Direct d.d. 12 maart 2012, 28 september 2011, 15 juni 2011, 6 mei 2011, 2 mei 2011, 27 september 2010 en 26 februari 2010. Human Rights First, *Human Rights First Submission to the Office of the High Commissioner for Human Rights Universal Periodic Review: Pakistan 2012*.

doken veelal onder of vertrokken naar het buitenland. In sommige gevallen verhuisden ook familieleden en geloofsgenoten vanwege bedreigingen. In de verslagperiode werden diverse personen verdacht van blasfemie binnen en buiten de rechtbank vermoord door radicale moslims.²⁴⁷ Volgens de *Asian Human Rights Commission* werden in 2011 negen van blasfemie beschuldigde personen vermoord door radicale groeperingen.²⁴⁸ In Pakistan bevindt zich in elk geval één niet-gouvernementele shelter bestemd voor onder meer slachtoffers van blasfemiebeschuldigingen.

Volgens verschillende bronnen verkeren christenen die werkzaam zijn als *bonded labourer* en christelijke vrouwen en meisjes vanwege marginalisering en armoede in een extra kwetsbare positie. Christelijke dwangarbeiders kunnen naar verluidt slachtoffer worden van discriminatie, kidnapping, mishandeling, marteling of moord. Christelijke vrouwen en meisjes lopen risico slachtoffer te worden van discriminatie, verkrachting, geweld, kidnapping en gedwongen huwelijk. De Pakistaanse autoriteiten bieden hiertegen weinig bescherming.²⁴⁹

In media, publicaties en preken werd geregeld opgeroepen tot haat en geweld tegen religieuze minderheden, met name tegen ahmadi's. Zo gaf de radicale *Tehrik-e-Khatme Nabuwwat*²⁵⁰ in 2010 een haatkalender uit tegen ahmadi's.²⁵¹ In juni 2011 verspreidde de radicale organisaties *Aalami Majlis Tahaffuz Khatme Nabuwwat* en *All Pakistan Students Khatme Nabuwwat Federation* pamfletten in Punjab, waarin werd opgeroepen tot het vermoorden van 50 bij naam genoemde prominente ahmadi's.²⁵² Volgens bronnen werd hier vrijwel niet tegen opgetreden door de autoriteiten.²⁵³ In september 2011 zou één van de in het pamflet van juni 2011 bij naam genoemde ahmadi's zijn doodgeschoten.²⁵⁴

Volgens bronnen lieten de Pakistaanse autoriteiten in veel gevallen na om ahmadi's en christenen te beschermen tegen religieus geweld. Ook lieten de autoriteiten (politie/rechtbank) in veel gevallen na om de daders van geweld tegen ahmadi's en christenen te vervolgen. Hierdoor werd een klimaat van onschendbaarheid voor de daders in stand gehouden.²⁵⁵ Slachtoffers werden ook vaak onder druk gezet

²⁴⁷ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*. Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. Minority Rights Group International, *State of the World's Minorities and Indigenous Peoples 2012 – Pakistan*, 28 juni 2012. Amnesty International, *Annual Report 2010 – Pakistan*. Volgens de *Human Rights Commission of Pakistan* werden in 2010 vier personen (2 christenen en 2 moslims) die beschuldigd waren van blasfemie vermoord door radicale moslims. HRCP, *State of Human Rights in 2010 – Pakistan*.

²⁴⁸ AHRC, *Pakistan: The State of Human Rights in 2011*.

²⁴⁹ Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. HRCP, *State of Human Rights in 2011 – Pakistan*. UNGA HRC, *Written statement submitted by the Jubilee Campaign, a non-governmental organization in special consultative status, A/HRC/20/NGO/16*, 7 juni 2012. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 – Pakistan*, 20 maart 2012. Nieuwsberichten Compass Direct d.d. 16 augustus 2010, 26 juli 2010, 07 juni 2010 en 25 mei 2010. Sgah, *Women's Rights in Pakistan – Status and Challenges. Stakeholders Joint Submission for Pakistan's Review in The Human Rights Council – 14th Session, October 2012*. ECLJ, *UPR Submission – Pakistan July – December 2012. Religious Freedom in Pakistan*.

²⁵⁰ De *Tehrik-e-Khatme Nabuwwat* is een radicale soennitische deobandi organisatie.

²⁵¹ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*.

²⁵² United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 – Pakistan*, 20 maart 2012. Amnesty International, *Annual Report 2012 – Pakistan*.

²⁵³ AHRC, *Pakistan: The State of Human Rights in 2011*. HRCP, *State of Human Rights in 2011 – Pakistan*.

²⁵⁴ Human Rights Watch, *Pakistan: Prosecute Ahmadi Massacre Suspects*, 27 mei 2012.

²⁵⁵ US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July – December 2010) en 2011*. Amnesty International, *Annual Report 2012 – Pakistan*. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2011*, 24 mei 2012. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report Pakistan 2011 en 2012*. Parliamentary Human Rights Group (PHRG), *Report of the PHRG Fact Finding Mission to Pakistan to examine the human rights situation of the Ahmadiyya community, 13th – 22nd February 2010*. Human Rights Watch, *Pakistan: Repeal Blasphemy Law – Legal Discrimination Emboldens Extremists*, 23 november 2010. HRCP, *State of Human Rights Pakistan, 2010 en 2011*. Human Rights Watch, *Pakistan: Prosecute Ahmadi Massacre Suspects*, 27 mei 2012.

(intimidatie, bedreigingen) door politie, militante moslims of anderen om de zaak te laten rusten.²⁵⁶ Volgens bronnen werden veel daders van sektarisch geweld door rechtbanken vrijgesproken.²⁵⁷ Begin 2011 werd de rechtzaak tegen de verdachten van de aanval op christenen in Gojra in 2009, waarbij acht christenen omkwamen, afgesloten. Slachtoffers zouden uit vrees voor hun eigen veiligheid hun eerdere aanklachten hebben ingetrokken.²⁵⁸

Eerder in dit ambtsbericht (paragraaf 2.4.1) is een beschrijving opgenomen van de belangrijkste radicale islamitische groepen in Pakistan. Radicale groepen die in verband worden gebracht met intimidaties, bedreigingen en geweld tegen Ahmadi's zijn onder meer *Khatme Nabuwwat*²⁵⁹, *Tehrek-e-Tahafaz-e-Naomoos-e-Risalat, Difa-e-Pakistan Council (DPC)*²⁶⁰, *Sipah-e-Sahaba Pakistan (SSP)*, *Lashkar-e-Jhangvi (LeJ)*, *Lahkar-e-Tayyaba (LeT)/Jamaat-ud-Dawa (JD)* en *Jaish-e-Mohammed (JeM)*. De SSP, LeJ, LeT/JD en JeM opereren volgens bronnen onder de paraplu van de *Tehrik-i-Taliban Pakistan (TTP)*.²⁶¹ Volgens een ahmadi bron zijn ook een groot aantal politieke partijen betrokken bij de anti-ahmadi campagne, waaronder *Jamaat-e-Islami*, *Jamiat Ulema-e-Pakistan*, *Jamiat Ulema-e-Islam* en *Sunni Tehreek*^{262, 263}. De SSP, LeJ, LeT/JD, JeM en TTP worden ook in verband gebracht met intimidaties, bedreigingen en geweld tegen christenen.

Volgens de krant *Express Tribune* verhinderde de politie in april 2011 bij uitzondering een aanval op een christelijke gemeenschap in een blasfemie-gerelateerde zaak. Volgens de krant was dit het eerste incident waarbij de politie ondanks de beschuldiging van blasfemie niet boog voor zware druk van religieuze en politieke partijen. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2011*, 30 juli 2012. Volgens Pakistaanse Ngo's werd in april 2011 voor het eerst een dader voor de moord op twee van blasfemie beschuldigde christenen vervolgd en veroordeeld tot de doodstraf. In juli 2011 werden drie personen veroordeeld tot levenslang voor de moord op een christelijke zakenman die geweigerd had zich te bekeren. United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *USCIRF Annual Report 2012 - Pakistan*, 20 maart 2012. Compass Direct, *Pakistani Muslims Convicted for Beating Christian to Death*, 22 juli 2011. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2011*, 30 juli 2012.

²⁵⁶ Jinnah Institute, *A question of faith. A report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*, 2011. US Department of State, *International Religious Freedom Report Pakistan 2010 (July - December 2010)*, 13 september 2011.

²⁵⁷ AHRF, *Pakistan: The State of Human Rights in 2011*. UNGA HRC, *Written statement submitted by the Jubilee Campaign, a non-governmental organization in special consultative status, A/HRC/20/NGO/16*, 7 juni 2012.

²⁵⁸ Amnesty International, *Annual Report 2012 - Pakistan. Dawn, Gojra riots: case against 150 people to be withdrawn*, 12 februari 2011.

²⁵⁹ *Khatme Nabuwwat* is een extremistische religieuze organisatie die naar eigen zeggen begrip probeert te kweken voor de 'finaliteit' van Mohammed. Daarmee wordt bedoeld dat Mohammed de laatste profeet was en dat er nooit meer een andere profeet na hem kan komen. Ieder die iets anders beweert is in de ogen van *Khatme Nabuwwat* een ketter. Volgens het rapport *Persecution of Ahmadi's in Pakistan during the Year 2011. A Summary*. (www.persecutionofahmadis.org) hebben de meeste sektarische partijen hun eigen *Khatme Nabuwwat* vleugel, waaronder *Aalami Majlis Tahaffuz Khatme Nubawwat*, *International Khatme Nubawwat Movement*, *World Tahaffuz Khatme Nubawwat Council*, *Majlis Ahrar Islam*, *Shubbane Khatme Nubawwat*, *All Pakistan Students Khatme Nubawwat Federation*, *Tajdar-e-Khatme Nubawwat*, *Mutahiddah Khatme Nubawwat Rabita Committee*, *Tehrik Tahaffuz Khatme Nubawwat*, *Pasban Khatme Nabuwwat*.

²⁶⁰ *Difa-e-Pakistan Council (DPC)* is een conservatief-islamitische samenwerkingsverband van ongeveer 40 groeperingen, voornamelijk sektarische organisaties met een anti-Indiase en anti-Amerikaanse agenda.

²⁶¹ Human Rights Watch, *Pakistan: Prosecute Ahmadi Massacre Suspects*, 27 mei 2012, Human Rights Watch, *Pakistan: Massacre of minority Ahmadi's*, 1 juni 2010.

²⁶² *Sunni Tehrek* is een militante barelvi organisatie onder leiding van Ejaz Sarwar Qadri. De organisatie is fel gekant tegen aanpassing van de blasfemiewetgeving en deed in januari 2011 het aanbod van juridische steun aan de moordenaar van gouverneur Taseer. De partij zou ook de dochter van Taseer hebben bedreigd. ICG, *Islamic Parties in Pakistan, Report No. 216*, 12 december 2011.

²⁶³ *Persecution of Ahmadi's in Pakistan during the Year 2011. A Summary*. www.persecutionofahmadis.org.

6 Migratie

6.1 In- en uitreizenden ahmadi's en christenen

Geen enkele geraadpleegde bron is bekend met problemen die in- en uitreizende ahmadi's en christenen in de verslagperiode hebben ondervonden vanwege het feit dat zij ahmadi of christen zijn.²⁶⁴ Eén (ahmadi) bron geeft aan dat inreizende ahmadi's en christenen incidenteel problemen kunnen ondervinden. Ook geeft een aantal andere bronnen aan dat personen die bijvoorbeeld beschuldigd worden van blasfemie of in de ogen van de autoriteiten schade hebben toegebracht aan het imago van Pakistan bij hun inreis problemen kunnen ondervinden.

6.2 Terugkerende Pakistaanse asielzoekers (ahmadi's en christenen)

Vrijwel geen enkele geraadpleegde bron is bekend met problemen die afgewezen ahmadi en christen asielzoekers in de verslagperiode hebben ondervonden bij terugkeer. Slechts één (ahmadi) bron meldt de aanhouding van afgewezen ahmadi en christelijke asielzoekers bij terugkeer in Pakistan. Sommige bronnen geven wel aan dat afgewezen ahmadi en christelijke asielzoekers met een hoog profiel en/of waarvan de asielaanvraag veel media aandacht heeft getrokken, bij terugkeer mogelijk problemen kunnen ondervinden.

6.3 Standpunt UNHCR ten aanzien van terugkeer van afgewezen Pakistaanse ahmadi en christelijke asielzoekers²⁶⁵

Voor UNHCR is het bij terugkeer van afgewezen asielzoekers van belang of er een vlucht- of vestigingsalternatief voorhanden is.

In het geval van Pakistan is UNHCR van mening dat de FATA en de provincies Khyber-Pakhtunkhwa en Baluchistan in het algemeen niet in aanmerking komen als binnenlands vlucht- of vestigingsalternatief vanwege de aanhoudende onveiligheid en militaire operaties en militante aanvallen daar. Ook bestaat er volgens UNHCR vanwege het aanhoudend religieus-geïnspireerd sektarisch geweld en het ruime geografische bereik van sommige gewapende militante groepen, in het algemeen geen binnenlands vlucht- of vestigingsalternatief voor diegenen die het risico lopen doelwit te worden van deze groepen. Ook is er volgens UNHCR in het algemeen geen binnenlands vlucht- of vestigingsalternatief voor personen die risico lopen op strafvervolging op grond van de blasfemiewetgeving of anti-ahmadi wetsbepalingen. Ten slotte dient volgens UNHCR voor personen die vrezen voor 'harm' als gevolg van religieuze normen van vervolgende aard of schadelijke traditionele praktijken (zoals gedwongen huwelijk, gedwongen bekering of eerwraak) en voor wie vestiging in een ander deel van het land van toepassing zou zijn, in ogenschouw te worden genomen dat deze normen door een groot deel van de samenleving en machtige conservatieve elementen in het lokaal bestuur breed worden geaccepteerd.

²⁶⁴ Brief FCO aan UK Border Agency d.d. 20 januari 2011 (genoemd in Home Office, UK Border Agency, Pakistan COI Report, 7 juni 2012).

²⁶⁵ UNHCR, *UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Members of Religious Minorities from Pakistan*, HCR/EG/PAK/12/02, 14 mei 2012.

Volgens UNHCR is er voor ahmadi's die openlijk hun geloof praktiseren of doelwit zijn geworden van bedreigingen en/of aanvallen door fundamentalistische soennitische groepen geen vlucht- of vestigingsalternatief, gegeven het landelijk bereik van deze groepen en het gebrek aan effectieve bescherming door de overheid. Voor ahmadi's is er in uitzonderingsgevallen mogelijk een vlucht- of vestigingsalternatief ingeval ahmadi's het doelwit zijn van niet-overheidspartijen, zoals een lokale gemeenschap of familieleden, van wie de invloed niet verder reikt dan een bepaald gebied. Van betrokkene kan volgens UNHCR echter niet worden verwacht of geëist dat betrokkene zijn of haar geloof zal onderdrukken om vervolging in het toekomstige vestigingsgebied te vermijden. Rabwah is in uitzonderingsgevallen mogelijk een vlucht- of vestigingsalternatief voor ahmadi's met een laag profiel. Hierbij dient in ogenschouw genomen te worden de schaarste aan woningen en werkgelegenheid alsmede het feit dat het stadsbestuur grotendeels niet-ahmadi is. Of andere steden als Islamabad of Karachi mogelijk als vlucht- en vestigingsalternatief kunnen worden beschouwd, dient volgens UNHCR per geval bekeken te worden.

1 Bijlage(n)

1.1 Literatuur

Voor dit ambtsbericht is gebruik gemaakt van de volgende openbare bronnen:

Ahmadiyya Association, Persecution of Ahmadis in Pakistan during the Year 2011; --, Persecution of Ahmadis in Pakistan, News Reports 2012 (<http://www.persecutionofahmadis.org>).

Amnesty International, Annual Reports – Pakistan.
--, Urgent Actions.

Asian Human Rights Commission, Pakistan: The State of Human Rights in 2011.

Australian Government, Refugee Review Tribunal, Country Advice Pakistan.

Center for Strategic & International Studies, Religious Movements, Militancy, and Conflict in South Asia, juli 2012.

CIA, World Factbook Pakistan.

Congressional Research Service, Pakistan – U.S. Relations: A Summary, 21 oktober 2011.

FIDH, Situation of Human Rights Defenders, mei 2011.

Freedom House, Freedom in the World – Pakistan.
--, Policing Belief. The Impact of Blasphemy Laws on Human Rights.

Global Insight, News & Analyses.

Home Office, UK Border Agency, Pakistan: Country of Origin Information (COI) Report, 7 juni 2012;
--, Quaterly Updates.

Human Rights Commission of Pakistan, State of Human Rights.

Human Rights Watch, World Reports – Pakistan.

International Crisis Group, Islamic Parties in Pakistan, 12 december 2011;
--, Reforming Pakistan's Prison System, 12 oktober 2011;
--, Reforming Pakistan's Criminal Justice System, 6 december 2010;
--, Pakistan: The Militant Jihadi Challenge, 13 maart 2009;
--, Reforming the Judiciary in Pakistan, 16 oktober 2008.

Jinnah Institute, A Question of Faith. A Report on the Status of Religious Minorities in Pakistan, 2011.

Kamerbrieven Buitenlandse Zaken.

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Landeninformatie over Legalisatie – Pakistan.

Minority Rights Group International, State of the World's Minorities and Indigenous Peoples – Pakistan.

National Commission for Justice and Peace, Human Rights Monitor. A report on the Religious Minorities in Pakistan;
--, Life on the Margins. A study on the minority women in Pakistan, februari 2012.

Parliamentary Human Rights Group, Report of the PHRG Fact Finding Mission to Pakistan to examine the Human Rights Situation of the Ahmadiyya Community 13th – 22nd February 2010;
--, Rabwah: A Place for Martyrs?, januari 2007.

Persberichten:

- Ahmadiyya Times
- Amnesty International
- BBC News
- CNN
- Compass Direct
- De Volkskrant
- Human Rights Watch
- IPS News
- IRIN
- Nederlands Dagblad
- NRC
- Reformatorisch Dagblad
- The Daily Dawn
- The Guardian
- The Washington Post
- Time
- Trouw

Submissions by Ngo's to the United National Human Rights Council Universal Periodic Review of Pakistan, 14th session of the Working Group on the Universal Periodic Review (22 October – 5 November 2012):

- Asian Legal Resource Centre and Action by Christians Against Torture France;
- British Pakistani Christian Association;
- Christian Solidarity Worldwide;
- European Centre for Law and Justice;
- Global Human Rights Defence and Human Rights Focus Pakistan;
- Human Rights First;
- Justitia et Pax e.a;
- Shirkat Gah – Women's Resource Centre e.a;
- South Asian Partnership – Pakistan e.a;

United Nations, General Assembly, Human Rights Council, Written Statement submitted by the Jubilee Campaign, a non-governmental organization in special consultative status, A/HRC/20/NGO/16, 7 juni 2012.

UNHCR, UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Members of Religious Minorities from Pakistan, 14 mei 2012.

US Commission on International Religious Freedom (USCIRF), USCIRF Annual Reports – Pakistan.

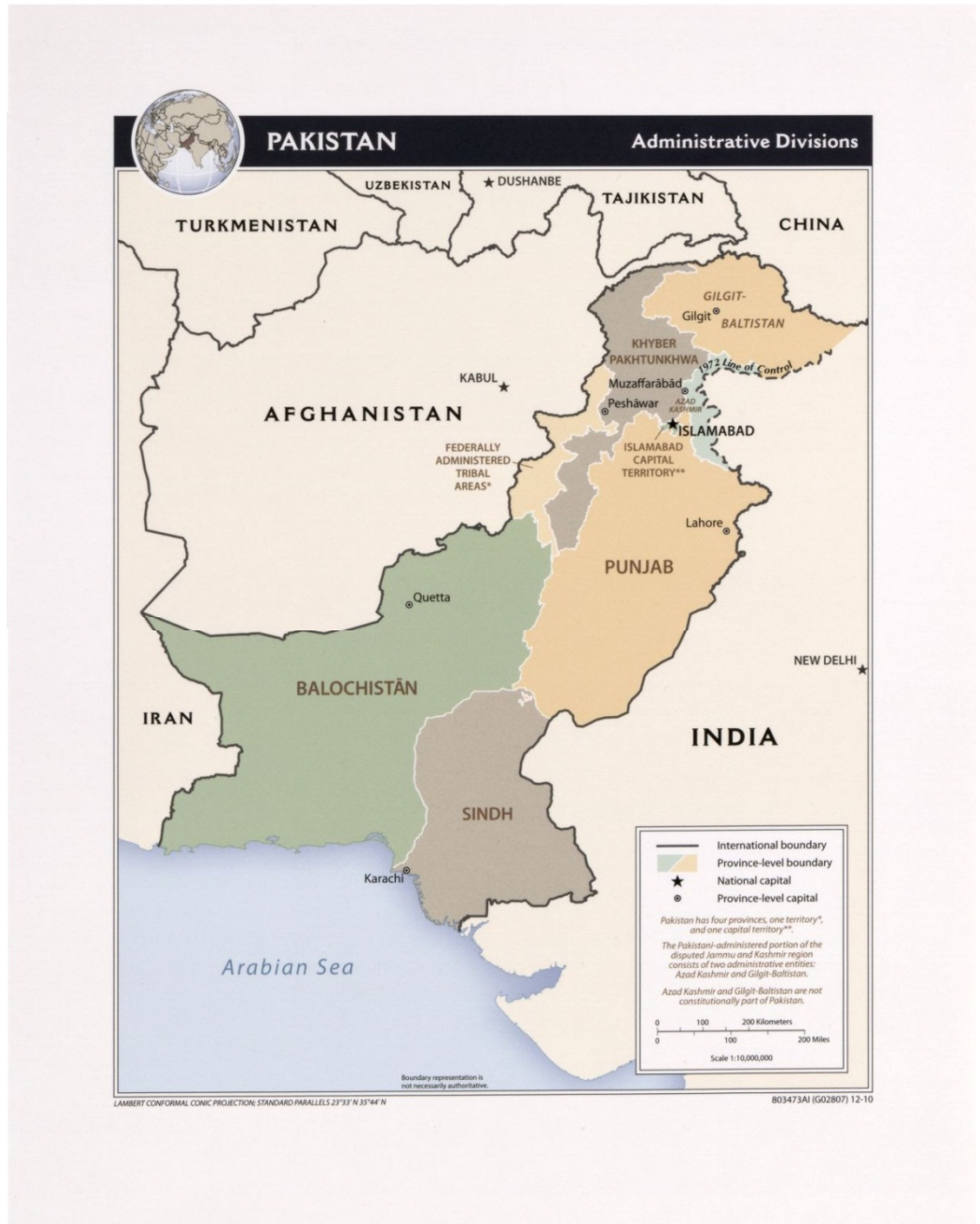
US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices – Pakistan.

US Department of State, [Country Reports on Terrorism – Pakistan](#).

US Department of State, [International Religious Freedom Reports - Pakistan](#).

1.2 **Kaart van Pakistan**

1.3 **Artikelen uit de Pakistan Penal Code**

Chapter XV of offences relating to religion

Artikel 295: Injuring or defiling place of worship, with intent to insult the religion of any class

Whoever, destroys, damages or defiles any place of worship, or any object held sacred by any class of persons with the intention of thereby insulting the religion of any class of persons or with the knowledge that any class of persons is likely to consider such destruction, damage or defilement as an insult to their religion, shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to two years, or with fine, or with both.

Article 295-A: Deliberate and malicious acts intended to outrage religious feelings of any class by insulting its religion or religious beliefs

Whoever, with deliberate and malicious intention of outraging the religious feelings of any class of the citizens of Pakistan, by words, either spoken or written or by visible representations, insults or attempts to insult the religion or the religious beliefs of that class, shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to [ten] years, or with fine or with both.

Article 295-B: Defiling, etc. of copy of Holy Qur'an

Whoever wilfully defies, damages or desecrates a copy of the Holy Qur'an or of an extract there from or uses it in any derogatory manner or for any unlawful purpose shall be punishable with imprisonment for life.

Article 295-C: Use of derogatory remark etc., in respect of the Holy Prophet

Whoever by words, either spoken or written, or by visible representation, or by any imputation, innuendo, or insinuation, directly or indirectly, defies the sacred name of the Holy Prophet Muhammad (peace be upon him) shall be punished with death, or imprisonment for life, and shall also be liable to fine.

Article 298: Uttering words, etc. with deliberate intent to wound religious feelings

Whoever, with the deliberate intention of wounding the religious feelings of any person utters any word or makes any sound in the hearing of that person or makes any gesture in the sight of that person or places any object in the sight of that person, shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to one year, or with fine, or with both.

Article 298-A: Use of derogatory remarks, etc. in respect of holy personages

Whoever by words, either spoken or written, or by visible representation, or by any imputation, innuendo or insinuation, directly or indirectly, defies the sacred name of any wife (*Ummul Mumineen*), or members of the family (*Ahle-bait*), of that Holy Prophet (Peace Be Upon Him), or any of the righteous Caliphs (*Khulafae-Raashideen*), or companions (*Sahaaba*) of the Holy Prophet (Peace Be Upon Him) shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to three years, or with fine, or with both.

Article 298-B: Misuse of epithets, descriptions and titles etc., reserved for certain holy personages or places

(1) Any person of the Qadiani group or the Lahori group (who call themselves 'Ahmadis' or by any other name) who by words, either spoken or written, or by visible representation

(a) refers to, or addresses, any person, other than a Caliph or companion of the Holy Prophet Muhammad (Peace Be Upon Him), as '*Ameer-ul-Mumineen*', '*Khalifat-ul-Mumineen*', '*Khalifat-ul-Muslimeen*', '*Sahaabi*' or '*Razi Allah Anhq*';

(b) refers to, or addresses, any person, other than a wife of the Holy Prophet Muhammad (Peace Be Upon Him), as *Ummul-Mumineen*;

(c) refers to, or addresses, any person, other than a member of the family (*Ahle-bait*) of the Holy Prophet Muhammad (Peace Be Upon Him), as *Ahle-bait*; or

(d) refers to, or names, or calls, his place of worship as Masjid,

shall be punished with imprisonment or either description for a term which may extend to three years, and shall also be liable to fine.

(2) Any person of the Qadiani group or Lahori group (who call themselves 'Ahmadis' or by any other name) who by words, either spoken, or written, or by visible representation, refers to the mode or form of call to prayers followed by his faith as 'Azan' or recites Azan as used by the Muslims, shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to three years and shall also be liable to fine.

Article 298-C: Person of Qadiani group, etc., calling himself a Muslim or preaching or propagating his faith

Any person of the Qadiani group or the Lahori group (who call themselves 'Ahmadis' or by any other name), who, directly or indirectly, poses himself as a Muslims, or calls, or refers to, his faith as Islam, or preaches or propagates his faith, or invites other to accept his faith, by words, either spoken, or written, or by visible representations, or in any manner whatsoever outrages the religious feelings of Muslims shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to three years and shall also be liable to fine.